ఓం.

శ్రీమదాంజనేయ పరబ్రహ్మణేనమః

నీతిశతకము

(అర్థ తాత్పర్య సహితము.)

బ్రహ్మశ్రీ అష్టావధాని

పరిమి సుబ్రహ్మణ్య భాగవతారు గారిచే

సాంధ్రీకరింపఁబడినది.

ప్రకాశకులు,

మే/ తునికిపాటి సుందరరామయ్య.

రెండవకూర్పు 1000 ప్రతులు.

ఏలూరు, కృష్ణానంద ముద్రాక్షరశాలయందు,

కొంపూరి నారాయణరావుగారిచే ముద్రింపఁబడినది.

1932 సన్.

 [వెల రు 0—3—0.

ఓం.

శ్రీమదాంజనేయ పరబ్రహ్మ

నీతిశతకము.

(అర్థ తాత్పర్య సహితము.)

బ్రహ్మశ్రీ అష్టావధాని

[illegible]రెమి సుబ్రహ్మణ్య భాగవతారు గారిచే

నాంధ్రీకరింపఁబడినది.

ప్రకాశకులు,

మునిపాటి సుందరరామయ్య.

[illegible] 1000 ప్రతులు.

ఏలూరు, కృష్ణానంద ముద్రాక్షరశాలయందు,

కొండూరి నారాయణరావు గారిచే ముద్రింపఁబడినది.

1932 జూన్.

 [వెల రు 0—3—0.

పీఠిక.

పాఠకమహాశయులారా !

నాయీ రచియించు డా॥ కందనీతి శతకమును విద్యా శాఖాధికారులు మన్నించి, బాలబాలికలు చదువు నిమిత్తము లకుల సరళతాత్పర్య సహితముగ ముద్రించి ప్రకటింప పఱచినందున వినయ పూర్వకముగ వారికి కృతజ్ఞు నైతిని.

ఇట్లు,

[illegible]మూరు,
1-5-1932

పరిమి సుబ్రహ్మణ్యకవి.

విజ్ఞప్తి.

ఇది "నీతిశాస్త్రము" లోని శ్లోకముల కాంధ్రీకరణము భావములు, సుమతిశతకము, కుమారశతకము మున్నగు చిన్ని శతకములలోని పద్యముల భావములనవి పసిబాలురకంత సులభములు గాకున్నను, నైతికజ్ఞాన ప్రబోధకములును, ధర్మ మార్గసూచకములును, గావున బాలురకీది యవశ్యము పఠనీయమగు శతకమని నాముఖ్యాభిప్రాయము. ఇట్టి భావములు గల శ్లోకములనుగాని, పద్యములనుగాని బాలురచే పసిప్రాయమునసే చదివించినయెడల నవిశిలాక్షరములై యాజన్మాంతము ననుసరింపగలవు. పిల్లలకేగాక పెద్దలకుగూడ నిందలి వాక్యరత్నములు లమూల్యములు.

మూలగ్రంథముయొక్క శ్లోకములలోని యంశములను చక్కగ నాంధ్రీకరించిరి. శైలి మధురమై చదువరుల కానందముగలుగ జేయుచున్నది. సమర్థతగల యుపాధ్యాయుడు తన విద్యార్థులచే చక్కగ పఠింపజేయ గలడు.

ఏలూరు, 11—2—28. (Sd) జి. వి. రామమూర్తి, బి. ఏ., యల్. టి.
స్కూళ్ళ డిప్యూటీయినిస్పెక్టరు, ఏలూరు రేంజి.

విజ్ఞప్తి.

ఇది "నీతిశాస్త్రము" లోని శ్లోకముల కాంధ్రీకరణము. భావములు, సుమతీశతకము, కుమారశతకము మున్నగు చిన్ని శతకములలోని పద్యముల భావములవలె సబాలురికంత సులభములు గాకున్నను, నైతికజ్ఞాన ప్రబోధకములును, ధర్మమార్గసూచకములును, గావున బాలురకిది యవశ్యము పఠనీయమగు శతకమని నాముఖ్యాభిప్రాయము. ఇట్టి భావములు గల శ్లోకములనుగాని, పద్యములనుగాని బాలురచే పసిప్రాయమునందే చదివించినయెడల నవి శల్యగతములై యాజన్మాంతము పకరింపగలవు. పిల్లలకేగాక పెద్దలకుగూడ నిందలి వాక్యరత్నము లమూల్యములు.

మూలగ్రంథముయొక్క శ్లోకములలోని యంశములను చక్కగ నాంధ్రీకరించిరి. శైలి మధురమై చదువరుల కానందము గలుగ జేయుచున్నది. సమర్థతగల యుపాధ్యాయుడు తమ విద్యార్థులచే చక్కగ పఠింపజేయ గలడు.

ఏలూరు, 11–2–28. (Sd) జి. వి. రామమూర్తి, బి. ఏ., యల్., టి.
స్కూళ్ళ డిప్యూటీయినిస్పెక్టరు, ఏలూరు రేంజి.

అభిప్రాయము.

కందనీతిశతకము. ఇది సంస్కృత నీతిశతకమున కాంధ్రీకరణము. బ్రహ్మశ్రీ పరిమి సుబ్రహ్మణ్యకవిగారిచే రచియింపబడినది. కవిత్వము లలితశయ్య నొప్పుచున్నది. ఇందలి నీతిభావములు, బాలురెల్లరును నేర్చుకొనఁదగినవియై యున్నవి. సుమతీశతకము, కృష్ణశతకము, దాశరథీశతకము, మున్నగు నీతిశతకములవలె నిదియు నర్థతాత్పర్యములతో ముద్రించియున్నచో సర్వసాధారణముగఁ జాల సహకారియై యుండగలదు.

పూర్వకవి సమ్మతముగాని, శసలకు గ్రంథకర్త ప్రాసమైత్రి కలుగఁజేయుట చింత్యము. మాతృకలోని భావములను జెడకుండ నాంధ్రీకరించిన యిక్కవి ప్రశంసాపాత్రుడు

ఇట్లు సజ్జనవిధేయుఁడు,

ఏలూరు, 3_7_28 (Sd) రాజా మంత్రిప్రెగడ భుజంగరావు.
విద్యాసంఘాధ్యక్షులు పశ్చిమగోదావరిజిల్లా, ఏలూరు.

అభిప్రాయము.

ఏలూరు తాలూకా పోతునూరు గ్రామ వాస్తవ్యులు, బ్రహ్మశ్రీ పరిమి సుబ్రహ్మణ్య కవిగారిచే రచియింపబడిన యీ కంద నీతిశతకము సంస్కృతమున రచియింపబడిన నీతిశాస్త్రము ననుసరించి ఆంధ్రీకరింపబడినది. ఇంతవరకు నీతిశాస్త్రము సంస్కృతమున శ్లోకరూపమున నుండుటచే యందలి నీతిపుంజము సంస్కృత పఠన చేసినవారికేగాని యితరులకు పూర్తిగా గ్రాహ్యముగాక యుండినది. సదరు లోపమును యీ గ్రంథకర్తగారు పూర్తిచేసి యాంధ్రలోకము యొక్క కృతజ్ఞతకు పాత్రులయిరి.

ప్రథమ పాఠశాలలలోని బాలబాలికలకు యిట్టి నీతివిద్య ముఖ్యావసరమని వేరుగా వక్కాణించి చెప్పనవసరములేదు. యిప్పటివరకు డిపార్టుమెంటువారిచే అంగీకరింప బడియున్న వాచక పాఠపుస్తకముల ద్వారా అప్పుడప్పుడు బోధింపబడుచున్నవి. గాని యట్టి నీతులను బాలబాలికలచే వారి బాల్యస్థితిలోనే పద్యరూపమున పఠనచేయించిన యెడల యవివారి మనస్సున గట్టిగానాటుకొని వారియాపజ్జీవము సద్వర్తనముతో ప్రవర్తించుటకుగాను బాగుగా నుపయోగించును. ఇందలి నీతులు పిల్లలకేగాక పెద్దలకుకూడ బహు అమూల్యములు.

ఈ నీతిశతకము పాఠశాలలలో నుపయోగించుటకు డిపార్టుమెంటు వారిచే నంగీకరింపబడియున్నది.

ఈ గ్రంథరచనకు తోడ్పడిన తునికిపాటి సుందరరామయ్యగారు యీ రేంజిలోని పోతునూరు బోర్డుఎలిమెంటరీ బాలుర పాఠశాలలో సహోపాధ్యాయులు ఈనీతిశతకములోని పద్యముల అర్థతాత్పర్యములు విపులముగా చదువరులకు అందరికి తెలియునటుల శ్రీ రాజా మంత్రిప్రెగడ భుజంగరావు జమీందారుగారి సలహానను సరించి యితర శతకములలోవలె

ప్రతి పద్యముక్రిందను టీకాతాత్పర్యమును వ్రాయబడినవి. యిది బహు వుపయోగకరము.

ఈశతకము ప్రథమపాఠశాలలోని, నాలుగు, ఐదు, తరగతుల బాలుబాలికలకు, పఠనీయ గ్రంథముగా నేర్పరచబడియున్నది. యీశతక వ్యాప్తి విషయమున శ్రీ గ్రంథకర్తగారి యొక్కయు ఆమునకు మిక్కిలి ప్రోత్సాహము కలుగజేసి ప్రచురింపించిన సుందరరామయ్యగారి యొక్కయు యుద్యమము బహు మోక్షదాయకము ప్రశంసనీయమునై యున్నది.

ప్రథమ పాఠశాలోపాధ్యాయులెల్లరు యీ శతకమును తమ పాఠశాలలలో పఠనీయ గ్రంథముగా నేర్పాటుచేసి గ్రంథకర్తగారిని ప్రచురణము గావించిన సుందరరామయ్యగారికిని తగు ప్రోత్సాహమును కలుగజేయుదురుగాకయని నా ప్రార్థన.

ఏలూరు.
27_5_32.

(Sd) పాలకోడేటి వీర్రాజుపంతులు.
బి. ఏ., యెల్. టి.
ఏలూరు రేంజి స్కూళ్ళ సీనియరు డిప్యూటీ
యిన్స్పెక్టరు, మరియు, పశ్చిమ గోదావరి
జిల్లా ఎడ్యుకేషనల్ కౌన్సిలు సెక్రటరి
ఏలూరు పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.

శ్రీరస్తు.

శుభమస్తు—అవిఘ్నమస్తు.

నీతిశతకము

శ్రీ గౌరీతనయ, దయా
సాగరు గణనాథుఁదలఁచి ♦ సంస్కృత సుశ్లో
కాగత నీతులఁ గొన్నిటి
బాగుగ నాంధ్రమునఁ దెలియఁ ♦ బలుకుదువత్సా. 1

టీ. శ్రీ — సంపత్కరుఁడైన, గౌరీతనయున్ = పార్వతీదేవియొక్క కుమారుడున్నూ, దయాసాగరున్ = కరుణా సముద్రుడున్నూ (అయిన) గణనాథున్ = గణేశ్వరుడైన విఘ్నేశ్వరుని, తలచి = ధ్యానించి, వత్సా = ప్రియమైన (బిడ్డా), సంస్కృత సుశ్లోకాగతనీతులన్ = సంస్కృత శ్లోకములయందలి నడవడికలను, కొన్నిటిన్ — కొన్నింటిని, బాగుగన్ = చక్కగా, ఆంధ్రమునన్ = తెనుగుబాసలో, తెలియన = ఎరుకపడునట్లుగా, పలుకుదున్ = చెప్పుదును.

తా. ప్రియమైన బిడ్డా! పార్వతీదేవియొక్క కుమారుడున్నూ, కరుణాసముద్రుడున్నూ అయిన విఘ్నేశ్వరుని ధ్యానించి, గీర్వాణభాషలో నున్న కొన్ని మంచి నడవడికలను తెనుగు బాసతో జెప్పుచున్నాను.

క. తలతున్ గుడిగుంటాన్వయ
లలితాంభోరాశి సోము ♦ లక్ష్మీ పతినిన్
విలసద్గుణు మద్గురుని
స్తులతర వాక్పటిమసందఁ ♦ దొలుతన్ వత్సా. 2

టీ. వత్సా ! తొలుతన్ = మొట్టమొదట, గుడిగుంటాన్వయ ....సోముక్ = గుడిగుంట వంశమునకు చంద్రుడునూ్న, విలసద్గుణుక్ = మంచిగుణములు గల్గి పూజ్యులును, మద్గురున్ = నాకు గురువుగారును (అయిన) లక్ష్మీపతినిక్ = లక్ష్మీపతిగారిని, నిస్తులతర = సాటిలేని, వాక్పటిమక్ = మాటల పొందికను, అందన్ = పొందుటకు. తలతుక్ = భావింతును.

తా. బిడ్డా ! పూజ్యులును, నాకు గురువుగారును యగు గుడిగుంట లక్ష్మీపతిగారిని భావింతును.

క. నన్నయ తిక్కనలం బె
ద్దన్నన్ బోతనను మఱియు ♦ నాంధ్రాంగనకున్,
వన్నియఁ దెచ్చిన సుకవుల
నెన్నదు మత్కావ్యసిద్ధి ♦ కెంతయువత్సా. 3

టీ. వత్సా ! నన్నయక్ = నన్నయభట్టును, తిక్కనన్ = తిక్కన కవిని, పెద్దన్నన్ = అల్లసాని పెద్దన్నగారిని, పోతనక్ = బమ్మెర పోతనామాత్యుని, మరియుక్ = యింకను, ఆంధ్రాంగనకుక్ = తెనుగు భాషయను చెలువకు, వన్నియక్, = శోభను, తెచ్చిన = తెచ్చినట్టి, సుకవులన్ = సత్కవులను, మత్కావ్యసిద్ధికి = నా గ్రంథపరిపూర్తి నిమిత్తము, ఎంతయుక్ = మిక్కిలి, ఎన్నుదుక్ = పొగడుదును.

తా. బిడ్డా ! నాయీ గ్రంథపరిపూర్తికై తెనుగుభాషను శోభింప జేసిన, నన్నయ, తిక్కన, పెద్దన, పోతన, మొదలగు కవుల నెల్లరను పొగడుచును.

క. జననియగు ఋతము, జ్ఞానము
జనకుడు, ధర్మంబు భ్రాత ♦ శాంతియెకాంతా
మణి, దయనెచ్చెలి, తాలిమి
తనయుండని పలికె ధర్మ ♦ తనయుడువత్సా. 4

టీ. వత్సా ! ధర్మతనయుడు = ధర్మరాజు, ఋతము = సత్యము, జనని = తల్లి, అగుచు = అగును, జ్ఞానము = వివేకము, జనకుడు = తండ్రి, ధర్మంబు = ధర్మము, భ్రాత = సోదరుడు, శాంతియె = శాంతమే, కాంతామణి = భార్య, దయ = కరుణ, నెచ్చెలి = చెలికాడు, తాలిమి = ఓర్పు, తనయుడు = కుమారుడు, అని = అగునని, పలికెన్ = చెప్పెను.

తా. బిడ్డా ! సత్యమే తల్లి, జ్ఞానమే తండ్రి, ధర్మమే సోదరుడు, శాంతమే భార్య, కరుణయే మిత్రుడు, ఓరిమియే కుమారుడు, అని ధర్మరాజు చెప్పెను.

క. మానప్రాణంబుల నభి
మానం బాచంద్రతార ♦ మగునక్కతనన్
మానాభి రక్షణంబే
మానవ ధర్మమనిపల్కె ♦ మారుతి వత్సా. 5

టీ. వత్సా ! మారుతి = వాయుపుత్రుడగు భీముడు, మానప్రాణంబులన్ = మానము, ప్రాణము, అను యీ రెంటియందు, అభిమానంబు = [illegible]నము, ఆచంద్రతారమగుచ్ = చంద్రుడు, నక్షత్రములు ఉన్నంత

కాలము ఉండునది, అకృతవన్ = అకారణముచే, మానాభిరక్షణంబే = మానసంరక్షణమే, మానవధర్మమని = మనుష్యులకు ముఖ్యమగు ధర్మమని, పల్కెన్ = చెప్పెను.

తా. బిడ్డా ! మానము, ప్రాణము యను రెంటియందును, చంద్రుడు నక్షత్రములు యున్నంతకాలము స్థిరముగా నిలుచునది మానమేయగును. కాన మానమునే రక్షించుకొనవలయును.

క. అవనీసురులకు భోజన

మవనిన్ గోవులకుఁ గసవు ♦ నభిమతమౌ ; లే

జవరాలికిఁ బతిరాకయు,

బవరము తనకిష్టమనియెఁ ♦ బార్థుఁడువత్సా. 6

టీ. వత్సా ! పార్థుడు = అర్జునుడు, అవనీసురులకున్ = బ్రాహ్మణులకు, భోజనము = (ఇతరులయింట) భోజనము సేయుట, అవనిన్ = లోకమున, గోవులకున్ = ఆవులకు, కసవు = లేతగడ్డి, లేజవరాలికి = వయస్సులోనున్న స్త్రీకి, పతిరాకయున్ = పెనిమిటి రాకయును, తనకున్ = ఆయర్జునునకు, పవరము = యుద్ధము, ఇష్టమనియెన్ = ప్రియమని చెప్పెను.

తా. బిడ్డా ! బ్రాహ్మణులకు యితరులయింట భోజనము సేయుటయు, ఆవులకు లేత గడ్డియు, వయస్సులోనున్న స్త్రీకి భర్తయొక్క రాకయు, తనకు యుద్ధము సేయుటయు యిష్టమని యర్జునుడు చెప్పెను.

క. పరనారిం దల్లివలెన్

బరధనమును మంటిపెల్ల ♦ వలె, తనపోల్కిన్

ధరఁగల భూతములంగను

నరుఁడుత్తముఁడనుచు ♦ బల్కె ,ననిలుడువత్సా. 7

టీ. వత్సా! నకులుడు = నకులుడు, పరనారిన్ = పరస్త్రీని, తల్లివలెన్ = తల్లివిధముగానున్నా, పరధనమును = ఇతరుల సొత్తును, మంటిపెళ్లవలెన్ = మన్నువలెను, ధరన్ = ప్రపంచమున, కల = ఉన్న, భూతములన్ = ప్రాణులను, తనపోల్కిన్ = తనవలెనే, కను = చూచునట్టి, నరుడు = మనుష్యుడు, ఉత్తముడనుచున్ = గొప్పవాడని, పలికెన్ = చెప్పెను.

తా. బిడ్డా! పరస్త్రీని తల్లివలెను, యితరుల ధనమును మన్నువలెను, సమస్తభూతములను తనవలెను చూచువాడు ఉత్తముడని నకులుడు చెప్పెను.

క. నిత్యము గాదీ దేహ మ
నిత్యంబులు వైభవములు ♦ నిరతంబును దు
ర్మృత్యువు వెనుకొనియున్న ద
గత్యము ధర్మంబొనర్పఁ ♦ గడగుమువత్సా. 8

వత్సా! దేహము = శరీరము, నిత్యముగాదు = శాశ్వతముగాదు, వైభవములు = ఐశ్వర్యములు, అనిత్యంబులు = అస్థిరములు, నిరతంబును = ఎప్పుడును, దుర్మృత్యువు = చెడ్డదియైన మృత్యుదేవత, వెనుకొనియున్నది = వెన్నంటియున్నది, అగత్యము = అవసరముగా, ధర్మంబు = ధర్మము, ఒనర్పన్ = చేయుటకు, కడగుము = ప్రయత్నింపుము.

తా. బిడ్డా! శరీరము, ఐశ్వర్యము శాశ్వతమైనవికావు. చావు వెన్నంటియున్నది. కాన ధర్మముచేయుము.

క. నెమ్మివసింతురు నీదే
హమ్మునఁ గామాదిచోరు ♦ లాజువ్వరు సుజ్ఞా
నమ్మను రతనము దొంగిల
నెమ్మనమునఁ దలఁచి నీతి ♦ నెగడుమువత్సా! 9

టీ. వత్సా ! నీదేహమ్మునన్ = నీశరీరమునందు, కామాదిచోరులు = కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము, అను దొంగలు, ఆఱ్వురు = ఆఱుగురు, సుజ్ఞానమ్మను = వివేకముఅను, రత్నమున్ = రత్నమును దొంగిలన్, = దొంగిలించుటకై, వసింతురు = కాపురముందురు, నెమ్మనమునన్ = మనస్సున, తలచి = ఆలోచించి, నీతిన్ = బుద్ధితో, నెగడుము = ప్రవర్తింపుము.

తా. బిడ్డా ! నీదేహమందలి జ్ఞానమను రత్నమును దొంగిలించుటకు, కామము మొదలుగాఁగల ఆఱుగురు దొంగలు వేచియున్నారు. కాన వివేకము గలిగి వారిని చేరనీయకుము.

క. చూడనగు మేడిపూవుల
పోడిమిఁ దెల్లనగు కాక ♦ ములఁ జేపలకా
ళ్లాడలఁ జూడందగు ; పూ
బోఁడుల హృదయంబుఁ దెలియఁ ♦ బోలదువత్సా. 10

టీ. వత్సా ! మేడిపూవులన్ = మేడిపువ్వులను, పోడిమన్ = బుద్ధికుశలతచే, చూడనగున్ = చూడవచ్చును, తెల్లనగు = తెలుపురంగుగల, కాకములన్ = కాకులను, చేపల కాళ్లాడలన్ = చేపల అడుగులను, చూడదగున్ = చూడవచ్చును, పూబోడుల = స్త్రీలయొక్క, హృదయంబున్ = మనస్సును, తెలియన్ = తెలిసికొనుట, పోలదు = శక్యముగాదు.

తా. బిడ్డా ! మేడిపువ్వులనైనను చూడవచ్చును. తెల్లని కాకులనైనను చూడవచ్చును. చేపల అడుగులనైనను తెలిసికొనవచ్చును. కాని స్త్రీల మనస్సులను తెలిసికొనలేము.

క. ధనదాత కన్న దాతను
ననిలోఁ బిఱుతివియనట్టి ♦ యలఘునకు, జగం

బున నప్పులేనివానికి
ననిరె నమస్కృతులొనర్తు ♦ ననిహరివత్సా.   11

టీ. వత్సా ! హరి = విష్ణు, ధనదాతకున్ = డబ్బు దానము చేయు వానికిని, అనిలోన్ = యుద్ధములో, పిఱుతివియనట్టి = వెన్నుజూపనట్టి, అలఘునకున్ = గొప్పవానికిని, జగంబున = ప్రపంచమున, అప్పులేని వానికిన్ = ఋణములేని వానికిని, నమస్కృతులు = నమస్కారములు, ఒనర్తును = చేయుదును, అని = అనిచెప్పి, అనియెన్ = చెప్పెను.

తా. బిడ్డా ! ధనము దానము చేయువానికిని అన్నదానము చేయు వానికిని, యుద్ధమున వెనుదిరుగని వానికిని, ఋణము లేనివానికిని నమస్కరింతునని కృష్ణుడు చెప్పెను. (అనగా వీరునలుగురు ఉత్తములు)

క. తనధనము బ్రహ్మ విదులకు
తనజవ్వనమును గులాంగ ♦ నకు, బ్రాణమునే
లినవాని కార్యములకున్
వినియోగింపవలె, కర్ణ ♦ విదితముపత్సా.   12

వత్సా ! తన ధనమున్ = తన డబ్బును, బ్రహ్మవిదులకున్ = బ్రహ్మవేత్తలకును, తనజవ్వనమును = తనయౌవనమును, కులాంగనకున్ = భార్యకును, ప్రాణమున్ = జీవమును, ఏలినవాని = పోషించినవాని, కార్యములకున్ = పనులకొఱకును, వినియోగింపవలెన్ = ఉపయోగింపవలెను, కర్ణవిదితము కర్ణునిచే తెలుపబడినది.

తా. బిడ్డా ! మనుష్యుడు తన డబ్బును బ్రహ్మవేత్తలకును, తన యౌవనమును భార్యయందును, తనజీవమును స్వామికార్యములకును ఉపయోగింపవలెను.

క. తనువంతటికి శిరము, లో
చన మింద్రియముల, లవణము ♦ షడ్రసముల, స
ర్వనదుల జలము ప్రధానం
బని ధీవిదులంద్రు దీని ♦ నరయుము వత్సా. 18

టీ. వత్సా ! తనువంతటికిన్ = శరీరమంతటికిని, శిరము = శిరస్సు, ఇంద్రియములన్ = సర్వేంద్రియములలోను, లోచనము = కన్ను, షడ్రసములన్ = ఆరురసముల (రుచుల) యందును, లవణము = ఉప్పును, సర్వనదులన్ = సమస్త నదులలోను, జలము = ఉదకము, ప్రధానంబని = ముఖ్యమైనదని, ధీవిదులు = బుద్ధిమంతులు (పెద్దలు), అంద్రు = చెప్పుదురు, దీనిన్ = యీవిషయమును, అరయుము = విచారింపుము.

తా. బిడ్డా ! శరీరమంతటికి శిరస్సునును, అన్ని యింద్రియములలోను కన్నునును, ఆరు రసములలోను ఉప్పును, ముఖ్యములని పెద్దలు చెప్పుదురు.

క. ఘటములు వేరగు మన్నొ
క్కటియె, నగలు వేరులైనఁ గాంచనమొకటే
యటు తనువులు వేరైనను
నెటులం బరమాత్మయొక్కఁడే ♦ యగువత్సా. 14

టీ. వత్సా ! ఘటములు = కుండలు, వేఱగున్ = వేఱువేఱుగా నున్నవి, మన్ను, ఒక్కటియె = ఒక్కటే, నగలు = ఆభరణములు, వేఱులైన = వేఱువేఱుగా నున్నను, కాంచనము = బంగారము, ఒకటే = ఒక్కటే, అటు = ఆవిధముగా, తనువులు = శరీరములు, వేరైనను = వేఱువేఱుగా నున్నను, ఎటులన్ = ఏవిధముగానైనను, పరమాత్మ = పరమాత్మ, ఒక్కడే = ఒక్కడేయగును.

తా. బిడ్డా! కుండలు ఎన్నిరూపములుగా నున్ననూ మన్నొక్కటియే, నగలు ఎన్నిరూపములుగా నున్ననూ బంగారము ఒక్కటియే, ... దేహములు వేలువేలుగానున్ననూ పరమాత్మ ఒక్కఁడేయగును.

క. గురుబంధులు ధనరతులకు,
గురుభయ వ్రీడాప్తకాము ♦ కులకు, సుఖము ని
ద్రారయముఁ జదువరులకున్, బ
హ్వరుచులు క్షుధార్తులకుఁ ♦ గానమువత్సా. 15

టీ. వత్సా! ధనరతులకున్ = ధనమునందు ఆశగలవారికి, గురు ... బంధువులు, ... కాముకులకున్ = కామాతురులకు (...), ... భయమును, సిగ్గును, చదువరు ... సుఖమున = సౌఖ్యము, నిద్రారయమున్ = ... ఆకలిచే బాధపడువారికి, బహ్వ = ... రుచులు ... రుచిగానున్నవిన్ని, కానము = చూడము (అనగా ... లేదు.)

తా. బిడ్డా! ధనవ్యసనముగలవారికి గురువుగాని బంధువులుగాని ... కాముకులకు భయముగాని సిగ్గుగాని, ఉండదు. చదువునందాసక్తి గలవారికి సౌఖ్యముగాని నిద్రగాని యుండదు. ఆకలిగొన్నవారికి రుచిగాని పచ్చియగాని ఉండదు.

క. దాతకు లేమియు, లోభికి
నాతత ధనమధమునకుఁ జి ♦ రాయువు, మృతి వి
జ్ఞాతకు, కులునకు దాస్యము
కాతరునకుఁ బాలనంబుఁ ♦ కలిలోవత్సా. 16

టీ. వత్సా! కలిలో = కలియుగములో, దాతకుఁ = దానము చేయ నుద్దేశము గలవానికి, లేమియుఁ = దరిద్రమును, లోభికిఁ = లోభివానికి, అతత ధనము = ఎంతోడబ్బును, అధమునకుఁ = పాపాత్మునకు, చిరాయువు = దీర్ఘాయుష్యమును, విజ్ఞాతకుఁ = తెలిసినవానికి, మృతి = చావున్ను, కులునకుఁ = మంచి వంశములో బుట్టినవానికి, దాస్యము = నౌకరీవృత్తిచే జీవించుటయును, కాతరునకుఁ = అల్పునకు, పాలనంబు = పరిపాలనము (సంప్రాప్తమగుచున్నవి.)

తా. బిడ్డా! కలియుగమున దాత దరిద్రుడగుచున్నాడు. లోభి ధనవంతుడగుచున్నాడు. దుర్మార్గుడు చాలకాలము జీవించుచున్నాడు. మంచివాడు వేగముగా చచ్చిపోవుచున్నాడు. మంచి వంశములో బుట్టినవాడు నౌకరీవృత్తితో జీవించుచున్నాడు. అల్పుడు పరిపాలన చేయుచున్నాడు,

క. వనితావియోగమును, ఋణ
మును నపవాదియును, లేమి ♦ సఖ్యుల సంద
ర్శనము, మఱినీచసేవయు
ననలము లేకయె దహించు ♦ నాత్మను వత్సా. 17

టీ. వత్సా! వనితా వియోగమును = భార్య లేకయుండుటయును, ఋణమును = అప్పును, అపవాదయును = నిందయును, లేమిని = దరిద్ర దశలో, సఖ్యుల = ఇష్టులయొక్క, సందర్శనము = కనబడుటయు (రాక) మఱిఁ = యింకను, నీచసేవయుఁ = అల్పులను సేవించుటయును, ఆత్మను = మనస్సును, అనలము = నిప్పు, లేకయె = లేకుండగనే, దహించుఁ = తగులబెట్టును.

తా. బిడ్డా! భార్యావియోగము, అప్పు, నింద, దరిద్రదశలో యిష్టులరాక, అల్పులసేవ, అను యీ అయిదున్ను నిప్పులేకుండగనే మనస్సును తగులబెట్టును.

క. తరుణి పుస్తకధనములు
పరులకిడం దిరిగిరావు ♦ వచ్చినవరుసన్
దరుణి చెడి, చినిగి పొత్తము
తిరిగిఘనం బరుగుడెంచు తథ్యమువత్సా. 18

టీ. వత్సా ! తరుణి = ఆడుది, పుస్తక — పుస్తకము, ధనము = [illegible], పరులకు — యితరులకు, ఇడన్ = ఇచ్చినచో, తిరిగి = మరల, [illegible] [illegible], వచ్చినన్ = ఒకవేళ చేరిననూ, వరుసన్ — క్రమముగా [illegible] — ఆడుది, చెడి = భ్రష్టయి, పొత్తము = పుస్తకము, చినిగి = [illegible], ఘనంబు — డబ్బు, తిరిగి = కొంతతగ్గి, అరుగుదెంచున్ = వచ్చును, తథ్యము — నిజము.

తా. వత్సా ! ఆడుది, పుస్తకము, డబ్బు అను మూటిని యితరులకు [illegible] తిరిగి రావు. చేరినను ఆడుది భ్రష్టయై వచ్చును, పుస్తకము [illegible] వచ్చును, డబ్బు కొంతతగ్గి వచ్చును. ఇదినిజము.

క. తెలుపకు మాయుర్విత్తం
బులు గృహకల్లోలమీవి ♦ పూజ్యత మంత్రం
బలతియు నౌషధమును, పొలం
తుల కలయిక నేరికేని ♦ తొమ్మిదివత్సా. 19

టీ. వత్సా ! ఆయువు = జీవితకాలము, విత్తంబులు = ధనము, గృహకల్లోలము = ఇంటిలోనికలత, ఈవి = దానము, పూజ్యత = మానము, మంత్రంబు = రహస్యము, అలతి = అవమానము, ఔషధము = మందు, పొలతులకలయిక — స్త్రీలతో గూడుట, తొమ్మిది = యీపైనతెల్పిన తొమ్మిదియు, ఏరికేనిన్ — [illegible], తెలుపకుము = చెప్పకుము.

తా. బిడ్డా! ఆయువు, ధనము, గృహచ్ఛిద్రములు, [illegible] గృహాస్యము, ఔషధము, అవమానము, స్త్రీలతోకూడుట, [illegible] అని ఇతరులతో చెప్పరాదు.

క. వనితాసుత పశుధనములు
ఋణానుబంధమునఁ గలుగు ♦ ఋణము తీఱిన వెం
టనె బోవునట్టి వానికి
మనమునను విచారమూన ♦ మానుము [illegible]. 20

టీ. పత్నా! వనితా = స్త్రీ [illegible] పశువులు, ధనము = డబ్బు, ఋణానుబంధమునన్ [illegible] గలుగున్ = సంప్రాప్తమగును, ఋణము = [illegible] తీరిపోయిన వంటనే, పోవును = [illegible] వానికిన్ = అట్టి నశించునట్టి వానికి, మానుమునన్ = [illegible] విచారము = దుఃఖము, ఊనన్ = పొందుట, మానుము [illegible].

తా. బిడ్డా! భార్య, బిడ్డలు, పశువులు, ధనము [illegible] కలుగును, అట్టిఋణము తీరగానే పోవును. [illegible] విచారపడరాదు.

క. పరదూషకుండు, లోభియు,
మరియున్నిగ మోక్షవిధుల మానినవానిన్,
జిరకోపి, కర్మచండా
లురు ; కులచండాలుఁడధికుఁ ♦ డుజూమిాపత్నా. 21

టీ. పత్నా! పరదూషకుండు ఇతరుల నిందించువాఁడు, [illegible] పనినిగొట్టువాఁడు, మరియున్ [illegible]

ంగము - వేదములయందు, ఉక్త = చెప్పబడిన, విధులకు = మతసంబంధ మైన కర్మలను, మానినవాడుకు = విడిచిపెట్టినవాడును, చిరకోపి — దీర్ఘ కోపము గలవాడును, కర్మచండాలుడు = కర్మను విడుగుటచే అధము లైనవారగుదురు, యీపైన చెప్పినవారికన్న, కులచండాలుడు — జాతి చండాలుడు (పంచమజాతివాడు) అధికుడుకాడు — చెప్పవాడు సుమా.

తా. విద్వాంసా! ఇతరుల నిందించువాడు, లోభివాడు, వేదములయందు చెప్పబడిన మతసంబంధమైన కర్మలు విడిచినవాడు, దీర్ఘక్రోధము గలవాడు, వీరు కర్మచండాలురు. వీరికన్న జాతిచండాలుడే ఉత్తముడు.

క. తనయుని నయిదేండ్లు వఱకాడ
యనిగల, సేనకుఁబలెఁ ద ♦ నాంగంబులు వో
యిన, బదియారేండ్లకు గడ
చిన మిత్రునిఁ బోల్చఁజూడఁ ♦ జెల్లునుతాౘా. 22

టీ. పుత్రా! తనయుని — కుమారుని, అయిదేండ్లవఱకు — ఐదు సంవత్సరములు ప్రాయము వచ్చువఱకు, ఓపికతో ఆడించవలెను, తరువాతబలుపోయిన — పదిసంవత్సరములు గడచువఱకు, సేవకునివలెను, అధికారమునేర్పవలెను, పదియారేండ్లకు — పదియాఱు సంవత్సరము గడచినవెనుక, మిత్రునిపోల్చి — స్నేహితునివలెను, మన్నింపవలెను — చూడవలెను.

తా. విద్వాంసా! కుమారుని అయిదేండ్లవఱకు ఆడించవలెను, పదేండ్ల వఱకు సేవకునివలెను, పదియాఱవసంవత్సరములు దాటినపిమ్మట స్నేహితునివలెను చూడవలెను.

క. తొలియొండ, ప్రేతధూమము
మలిన జలంబు, వయసుమీఱు ♦ మగువని రతియుఁ

గలిరేఁ బెరుగన్నము దిను
టలు నాయువు మానవుల క • డంచునువత్సా! 23

టీ. వత్సా! తొలియెండ = ఉదయకాలమందలి యెండను బడుట, ప్రేతధూమము = పీనుగుపొగసోకుట, మలినజలము = మురికినీటిని త్రాగుట, వయసుమీరు మగువ సురతముల్ = తనకన్న పెద్దదగుస్త్రీతో సంభోగము చేయుట, కలిన్ = యీకలియుగమందు, రే = రాత్రులయందు, పెరుగన్నము దినుట = అన్నములో పెరుగుపోసికొని తినుట, మానవులకున్ = మనుష్యులకు, ఆయువున్ = జీవితకాలమును, అడంచున్ = క్షీణింపజేయును.

తా. బిడ్డా! ఉదయకాలపు యెండపడుటయు, పీనుగుపొగ సోకుటయు, మురికినీరు త్రాగుటయు, తనకన్న పెద్దదగుస్త్రీతో సంభోగము చేయుటయు, రాత్రులయందు పెరుగన్నము తినుటయు, యీకలియుగములో ఆయువును క్షీణింపజేయును.

క. కడయెండ, హోమపుంబొగ,
చెడనిజలము, వయసులోచ్చు • చెలికలయికయున్
బుడమింబాలన్నము సా
పడుట నిశలనాయువధిక • పరచునువత్సా. 24

టీ. వత్సా! కడయెండ = సాయంకాలపు యెండపడుటయు, హోమపుంబొగ = అగ్నియందు నేయిమొదలగు వస్తువులను వేల్చునపుడు వెడలు పొగసోకుటయు, చెడని జలము = స్వచ్ఛమైన నీరుత్రాగుటయు, వయసులోచ్చు చెలికలయికయున్ = తనకన్న చిన్నదానితో కూడుటయు, నిశలన్ = రాత్రులయందు, పాలన్నము = అన్నములో పాలు పోసికొని, సాపడుట = తినుటయు, ఆయువున్ = జీవితకాలమును, అధికపరచున్ = వృద్ధిచేయును,

తా. బిడ్డా! సాయంకాలపు యెండయును, హోమపుపొగయును, లేత నీరు త్రాగుటయును, తనకన్న చిన్నవానితో కలియుటయును, రాత్రులయందు పాలన్నము తినుటయును, వయస్సును వృద్ధిపరచును,

క. గోవొకటి, సింగములు మూ
డావిధిఁ బులులైదు పొడము ♦ నైననధర్మ
ప్రావృతమున నయ్యవి చెడు
గోవులు ధర్మమున వృద్ధి ♦ గొను నోవత్సా. 25

టీ. వత్సా! గోవొకటి — ఆవు ఒక్కొక్కటిగాను, సింగములు — సింహములు, మూడు — మూడుగాను, ఆవిధిన్ — ఆప్రకారముగానే, పులులు — పెద్దపులులు, ఐదు — ఐదుగాను, పొడముఁగాక — పుట్టును, ఐనన్ — ఐనప్పటికిన్ని, అధర్మప్రావృతమునన్ — అధర్మప్రవృత్తికతన్, అయ్యవి — అవులు, సింహములయొక్క వృద్ధి, చెడున్ — నశించును, గోవులు — ఆవులు, వృద్ధి — అభివృద్ధిని, గొనును — పొందును.

తా. బిడ్డా! ఆవుపొక్కటి పుట్టును. సింహములు మూడేసియు, పులులు అయిదేసియు, పుట్టును. కాని ధర్మముచే వీనిసంతతి నశించును, ధర్మసంతానమగుటచే గోవులు వృద్ధిపొందును.

క. ఉత్తమము స్వార్జితము, పితృ
దత్తము మధ్యమము, భ్రాతృ ♦ ధనమధమంబౌ
చిత్తమునఁ దలపు వనితా
విత్తంబధమాధమంబు ♦ విసరావత్సా. 26

వత్సా! స్వార్జితము = తానుగడించుకొన్న సొమ్ము, ఉత్తమము = ఉత్తమమైనది, పితృదత్తము = తండ్రిచే సంపాదింపబడి యియ్యబడినసొమ్ము

నుస్యమము = మాధ్యమమైనది, భ్రాతృధనము = సోదరులచే సంపాదింప బడి యియ్యబడినసొమ్ము, అధమము = నీచమైనది, అగును, వనితా విత్తము = స్త్రీలవల్ల యియ్యబడినసొమ్ము, అధమాధమంబు = మిక్కిలి నీచ మయినదని, చిత్తమునన్ = మనస్సునందు, గలపు = ఊహించుము.

తా. బిడ్డా ! తానుగడించుకొన్న సొమ్ము ఉత్తమము, తండ్రిగడించి యిచ్చినసొమ్ము మధ్యమము, సోదరులవల్ల యియ్యబడినసొమ్ము అధమము, స్త్రీలవల్ల యియ్యబడినసొమ్ము అధమాధమము.

క. తమ కులవృత్తిన్ మనుట యు
త్తమము, కృషిన్ మధ్యమంబు ♦ దాస్యమ్మొనొన
ర్చి మనుట యధమంబగు, చౌ
ర్యమునను జీవింప మృత్యు ♦ వగు నోవత్సా. 27

టీ. వత్సా ! తమ కులవృత్తిన్ = తమజాతిసంబంధమైన విద్యచేత మనుట = జీవించుట, ఉత్తమము = శ్రేష్ఠమైనదగి, కృషిన్ = వ్యవసాయమువలన జీవించుట, మధ్యమము = మధ్యమమైనది, దాస్యమ్ము = సేవకత్వము, ఒనర్చి = చేసి, మనుట = జీవించుట, అధమంబగు = నీచమైనదగును, చౌర్యమునన్ = దొంగతనమువలన, జీవింపన్ = బ్రతుకుట. మృత్యువగును = చావులేటసస్థింబును = అనగా దానికంటె చావే మేలు.

తా. బిడ్డా ! తమ కులవృత్తివల్ల జీవించుట ఉత్తమము, వ్యవసాయమువలన జీవించుట మధ్యమము, సేవకావృత్తిచే జీవించుట నీచము, దొంగిలించి జీవించుట మృత్యువు.

క. క్షణకాలం బుత్తమునెడఁ
గనమధ్యమునందు రెండు ♦ గడియలు, నొకరే

యి నొకపవ లధమునెడ, దు
ర్గుణునెడఁ జచ్చువఱకుండుఁ ♦ గోపమువత్సా. 28

టీ. వత్సా ! కోపము = క్రోధము, ఉత్తమునెడన్ ఉత్తముని యందు, క్షణకాలము = క్షణము మాత్రమున్ను, మధ్యమునందు = మధ్య మునియందు, రెండుగడియలు = రెండుగడియలున్ను, అధమునెడన్ = నీచునియందు, ఒక రేయి ఒకపవలును = ఒకరాత్రి ఒకపగలున్ను, దుర్గుణు నెడన్ = దుర్మార్గునియందు, చచ్చువరకున్ = బ్రతికి యున్నంతవరకును ఉండున్ = ఉండును.

తా. బిడ్డా ! ఉత్తమునియందు క్షణకాలము, మధ్యమునియందు రెండుగడియలు, నీచునియందు ఒకరాత్రి ఒకపగలును, దుర్మార్గునియందు బ్రతికియున్నంతవరకును కోపముండును.

క. తనయాత్మఁ దోచినటుజే
సిన సుఖమగు, గురువుచెప్పు ♦ చేతలఁ బ్రియమం
గను, పరబోధల నాశన
మునుగను, బ్రళయంబు స్త్రీల ♦ బుద్ధులవత్సా. 29

టీ. వత్సా ! తనయాత్మ దోచినటు = తన బుద్ధికి తోచినట్లు, చేసినన్ = చేయగా, సుఖమగున్ = సౌఖ్యముకలుగును, గురువు చెప్పు చేతలన్ = గురువుగారు చెప్పినట్లు చేసిన, ప్రియముగనున్ = మేలును బొందును, పరబోధలన్ = ఇతరులు చెప్పినప్రకారము చేసిన, నాశన మును గనున్ = వినాశము బొందును, స్త్రీలబుద్ధులన్ = స్త్రీలు చెప్పు నట్లు చేసిన, ప్రళయంబు = మృత్యువగును.

తా. బిడ్డా ! తనకు దోచినట్లు చేసిన సుఖమును, గురువుచెప్పినట్లు చేసిన మరింతమేలును, యితరులు చెప్పినట్లు చేసిన నాశనమును, స్త్రీలు చెప్పునట్లు చేసిన మృత్యువును బొందుదురు.

క. ఆకలిగల యతిథిన్ విడి
వాకిట, నాపోశనంబుఁ ♦ బట్టుటలెల్లం
జేకొని కల్లుఁ ద్రావుటగా
దే, కుడుచుటగోపలలముఁ ♦ దినుటయొవత్సా. 30

టీ. వత్సా! వాకిటన్ = వాకిటయందు. ఆకలిగల యతిథిన్ = ఆకలిచేత పీడింపబడుచున్న యాచకుని, విడి = విడిచిపెట్టి, ఆపోశనంబుఁ జేయుట లెల్లం = పురిసిడితో నీరుపుచ్చుకొనుటయును, కల్లుఁ ద్రావుటగాదే = చేతిలో కల్లు త్రాగినట్లగును, కుడుచుట = అన్నము తినుట, గోపలలము = గోమాంసము. దినుటయె = తినినట్లగును.

తా. బిడ్డా! ఆకలితోనున్న యాచకుని వాకిటనుంచి తాను ఆపోశన పట్టినయెడల కల్లుత్రాగినట్లును, అన్నము తినుట గోమాంసము తినినట్లును అగును.

క. కనుట మనోవికలత, స్ప
ర్శనమున ధననాశనంబు ♦ సంభోగమునన్
దనరుం బాపము వేశ్యకుఁ
జనదే? ప్రత్యక్షరాక్ష ♦ సాకృతివత్సా. 31

టీ. వత్సా! (వేశ్యను) కనుటన్ = చూచుటవలన, మనోవికలత = మనస్సు చలించుటయును, స్పర్శనమునన్ = తాకుటవలన, ధననాశనంబు = డబ్బు పోవుటయును, సంభోగమునన్ = కూడుటవలన, పాపము = పాపమున్ను, తనరున్ = అతిశయించును, వేశ్యకున్ = ఆఁటవెలయాలికి, ప్రత్యక్షరాక్షసాకృతి = ఎదురుగా కనపడే రాక్షసియనుట, చనదే = తగును, అనగా ఒప్పును.

తా. బిడ్డా! ప్రత్యక్షరాక్షసులగు వేశ్యలను జూచుటవలన మనస్సు చలించుటయును, ముట్టుకొనుటవలన ధనము నశించుటయును, సంభోగము వలన పాపమున్ను మట్టుకొనును.

క. జడుని, బుత్తడిని, భేరిని,
చెడువనితను, జెడుహయమును ♦ జెఱకున్ దిలలన్
గడునుర్దన సేయఁగవలె
నడరన్ గుణవృద్ధికొఱకు ♦ నవనిన్వత్సా. ౩౨

టీ. వత్సా! జడుని = మందబుద్ధిగలవానిని, పుత్తడిని = బంగారమును, భేరిని = భేరీనిన్ని, చెడువనితను = చెడ్డస్త్రీనిన్ని, చెడుహయమును = చెడ్డగుఱ్ఱమునున్ను, చెఱకున్ = చెఱకునున్ను, తిలలన్ = నువ్వులనున్ను, అవనిన్ = భూమియందు, గుణవృద్ధికొఱకున్ = బాగుచ్చుటకొఱకు, కడున్ = ఎక్కువగా, మర్దన సేయగవలెన్ = మర్దించవలెను.

తా. బిడ్డా! మందబుద్ధిని, బంగారమును, భేరిని, చెడుస్త్రీని, చెడుగుఱ్ఱమును, చెఱకును, నువ్వులను, మర్దనచేసిన గుణము వృద్ధిపొందును.

క. ఇరువురు రాజులు, మఱి ము
వ్వురు బాపలు, శూద్రులునలు ♦ వురుఁగోమటులే
వురుఁ గలసిపోవుకార్యము
లురువడి దగ్ధంబుగాక ♦ యున్నే? వత్సా. ౩౩

టీ. వత్సా! ఇరువురురాజులు = ఇద్దరురాజులు, మఱి = ఇంకను, ముప్వురుబాపలు = ముగ్గురుబ్రాహ్మణులు, శూద్రులునలుగురు = నలుగురుశూద్రులు, కోమటులేవురున్ = అయిదుగురు కోమట్లును, కలసిపోవు

కార్యములు = కూడిచేసిన పనులు, ఉరువడిన్ = వెంటనే, దగ్ధంబుగాక యున్నే = చెడకుండా యుండునా? అనగా చెడును.

తా. బిడ్డా! ఇద్దరు రాజులు, ముగ్గురు బ్రాహ్మణులు, నలుగురు శూద్రులు, ఐదుగురు కోమట్లు, కలసి యొకపనిమీద బోయిన చెడును.

క. వర్ధిల్లు నిశి శశివలనన్
వర్ధిలును దినంబుసూర్య • భగవానునిచే
వర్ధిలు ధర్మమున జగము
వర్ధిలు సుకుమారువలన • వంశమువత్సా. 34

టీ. వత్సా! నిశి = రాత్రి, శశివలనన్ = చంద్రునివల్ల, వర్ధిలున్ = వృద్ధిబొందును, దినంబు = పగలు, సూర్యభగవానునిచేన్ = సూర్యదేవునివల్ల, వర్ధిలున్ = వృద్ధిబొందును, జగము = ప్రపంచము, ధర్మమునన్ = ధర్మముచేత, వర్ధిలున్ = వృద్ధిబొందును, వంశము = కులము, సుకుమారువలనన్ = యోగ్యుడైన కుమారునివల్ల, వర్ధిలున్ = వృద్ధిబొందును.

తా. బిడ్డా! చంద్రుడు రాత్రినిన్ని, సూర్యుడుపగటినిన్ని, ధర్మము ప్రపంచమునున్ను, మంచికుమారుడు వంశమునున్ను ప్రకాశింపజేయుదురు.

క. ధనము గణింపఁగ దుఃఖము
గణియించిన దాచదుఃఖ శరమాసై లే
దని గాబడి వ్యయమగునని
వనట వొడముసట్టి ధనము • వంద్యమెవత్సా! 35

. వత్సా! ధనము = డబ్బు, గణియింపగన్ = సంపాదించుటకు, దుఃఖము = విచారము, గణించిన = సంపాదించిన సొమ్ము, దాచన్ =

గాపాడుటకు, దుఃఖకరము = మిక్కిలి దుఃఖము, అగ్నై = ఇంకను, రాబడి = ఆదాయము, లేదని = రాలేదనిన్ని, వ్యయమగునని = ఖర్చు అగునని, వనటవొడయుణ్ = దుఃఖము కలుగును, అట్టిధనము = అట్టిదుఃఖ కరమైన డబ్బు, వంద్యామె = నిందింపదగినది.

తా. బిడ్డా! ధనము గణింగునప్పుడు దుఃఖము, సంపాదించిన ధనము గాపాడునప్పుడు దుఃఖము, ఇంకను ఆదాయము రాలేదనిన్ని, ఖర్చుఅయినదనిన్ని దుఃఖము, కాబట్టి దుఃఖమును కలిగించు ధనమునునిందింపవలయును.

క. పశుపతియొగాని, లక్ష్మీ
పశుఁడైననుగాని, వనజ ♦ భవుఁడైననుగా
ని సుపర్వ వర్యులేనియు
నొసటంగల వ్రాతఁదుడువ ♦ నొల్లరువత్సా. 36

టీ. వత్సా! పశుపతియొగాని = శివుడుగాని, లక్ష్మీ పశుడైనను గాని = విష్ణువుగాని, వనజభవుడైననుగాని = బ్రహ్మగాని, సుపర్వవర్యులేనియుఁ = దేవతలుగాని, నొసటంగల వ్రాతను నుదుట వ్రాసిన వ్రాతను, తుడుపనొల్లరు = చెరుపలేరు.

తా. బిడ్డా! శివుడుగాని, విష్ణువుగాని, బ్రహ్మగాని, దేవతలుగాని, యెవ్వరైనను, నుదుటవ్రాసిన వ్రాత తుడుపలేరు.

క. వినుముత్సాహము, సాహస
మును, ధైర్యము, విక్రమంబు ♦ బుద్ధియుశక్తుల్
దనరు నరునందు దేవం
డనయముఁ గలఁడనుచు వినిచి ♦ రార్యులువత్సా! 37

టీ. వత్సా ! వినుము = ఆలకించుము, ఉత్సాహము = సంతోషము, సాహసము = తెగువ, ధైర్యము = ధీరత్వము, విక్రమము = శౌర్యము, బుద్ధియు = తెలివి, శక్తుల్ = బలమున్ను, ఇవి, తనరు = కలిగినట్టి, నరు సందుల్ = మనుష్యునియందు, అనయంబుల్ = ఎల్లప్పుడు, దేవుండు = దేవుడు, కలడనుగున్ = ఉండెనని, ఆర్యులు = పెద్దలు, వినిచిరి = చెప్పిరి.

తా. బిడ్డా ! ఉత్సాహము, సాహసము, ధైర్యము, పరాక్రమము, బుద్ధి, శక్తి యీ ఆరుగుణములు గలవానియందు దేవుడు గలడని పెద్దలు చెప్పిరి.

క. సంతుష్టిలేని బాపఁడు,
సంతుష్టిం బొందునృపతి ♦ జగమున లజ్జా
క్రాంతయగు వేశ్య, సిగ్గునొ
కింతయులేని కులనారి ♦ కీడ్పడువత్సా. 38

టీ. వత్సా ! జగమునకు = భూమియందు, సంతుష్టిలేని బాపడు = సంతోషములేని బ్రాహ్మణుడు, సంతుష్టింబొందు నృపతి = సంతోషము గలరాజు, లజ్జాక్రాంతయగు వేశ్య = సిగ్గుగలవేశ్య. సిగ్గు నొకింతయులేని = కొంచెమైనను సిగ్గులేని, కులనారి = కులస్త్రీ, కీడ్పడుదురు = కీడును బొందుదురు.

తా. బిడ్డా ! సంతుష్టిలేని బ్రాహ్మణుడు, సంతుష్టిగలరాజు, సిగ్గు గలవేశ్య, సిగ్గులేనికులస్త్రీ, వీరు చెడిపోవుదురు.

క. శిలమీఁది గంధమలఁదకు
జలమునఁగల నీడగనకు ♦ సాపడకేహ్యాం
బొలయు బిడాలోచ్ఛిష్టము
తొలగున్ జమి లక్ష్మివేల్పు ♦ దొరకున్ వత్సా. 39

టీ. శిలమీదిగంధముఁ = రాతిమీది గంధమును, అలఁదకు = పూసి కొనవద్దు, జలమునన్ = నీటియందు, కలనీడను = ఉన్ననీడను, కనకు = చూచుకొనవద్దు, ఏహ్యంబొలయు = అసహ్యమును కలుగఁజేయు, బిడాలోచ్ఛిష్టముఁ = పిల్లి యెంగిలిచేసినదానిని, సాపడకు = తినవద్దు (అట్లు చేసిన) లక్ష్మి = ఐశ్వర్యము, వేల్పుదొరకున్ = దేవేంద్రునకైనను, తొలఁగఁజూచు = నశించిపోవునుసుమీ.

తా. విద్వా! రాతిమీది గంధము పూసికొన్నను, నీటిలో నీడ చూచి నను, పిల్లి యెంగిలిచేసినదానిని తిన్నను, దేవేంద్రునకైనను ఐశ్వర్యము పోవును.

క. తొలఁగుఁ గృషివలన క్షామము
తొలఁగు జపంబున నఘంబు ♦ తొలఁగును గలహం
బలఘుమౌనమ్మున, జాగ్రత
వలనన్ దొలఁగును భయంబ ♦ వశ్యముగన్నా. 40

టీ. వత్సా! అనన్యము = నిశ్చయముగా, కృషివలనన్ = వ్యవసాయమువలన, క్షామము = కఱవు, తొలఁగున్ = పోవును, జపంబునన్ = జపము చేయుటవలన, అఘంబు = పాపము, తొలఁగున్ = పోవును, మౌనమ్మునన్ = మాటాడకుండుటవలన, కలహంబు = జగడము, ఇలన్ = భూమియందు, తొలఁగున్ = పోవును, జాగ్రతవలనన్ = జాగ్రత్తవలన, భయంబు = భయము, తొలఁగును = పోవును.

తా. విద్వా! కృషివలన కఱవు, జపము చేయుటవలన పాపము, మౌనమువలన కలహము, జాగ్రత్తవలన భయమును పోవును.

క. జగడాలమారి, చోరిణి,
వగలాడి, పరానుకూల ♦ పతికిన్నను ము

న్నుగఁ దిని తెగఁ దిరుగుసతిన్
బగఁబిల్లల తల్లియైన ♦ వదలుమువత్సా. 41

టీ. వత్సా! జగడాలమారి = జగడమాడు స్వభావముగలదియు చోరిణి = దొంగతనము గలదియు, వగలాడి = పరిహాసముగా మాట్లాడు నదియు, పరానుకూల = యితరుల కనుకూలమైనదియు, పతికన్న ను మున్ను గదిని = మగనికంటె ముందుగాతిని, తెగదిరుగుసతిన్ = నిర్భయముగా సంచరించు భార్యను, పగన్ = శత్రుత్వముపహించి, పిల్లలతల్లియైనన్ = ఎక్కువమంది బిడ్డలను కన్న దైనను, వదలుము = విడిచిపెట్టుము.

తా. బిడ్డా! జగడమాడు స్వభావముగలదియు, దొంగతనము గల దియు, పరిహాసముగా మాట్లాడునదియు, ఇతరులకనుకూలమైనదియు, మగని కంటె ముందుగా తినునట్టిదియు, తరచు పొరుగిండ్లకు పోవుచుండునదియు, అగుభార్యను, పిల్లలతల్లియైనను విడిచిపెట్టవలెను.

క. శకటమునకైదు, నశ్వము
నకుఁబది దంతావళమ్ము ♦ నకు వెయిమూరల్
బ్రకటముగ దవ్వుఁజనవలె
నికఖలునకుఁ జాలదూర ♦ మేగుమువత్సా. 42

టీ. వత్సా! శకటమునకున్ = బండికి, ఐదు = అయిదును, అశ్వమునకున్ = గుఱ్ఱమునకు, పది = పదియును, దంతావళమ్మునకున్ = ఏనుగునకు, వెయిమూరల్ = వేయిమూరలును, ప్రకటముగన్ = ప్రసిద్ధముగా, దవ్వుజనవలెన్ = దూరముగా నడువవలెను. ఇకన్ = అటుతరువాత, ఖలునకున్ = దుర్మార్గునకు, చాలదూరము = విస్తారదూర మును, ఏగుము = నడువుము.

తా. బిడ్డా! బండికి ఐదుమూరలు దూరముగాను, గుఱ్ఱమునకు పది మూరలు దూరముగాను, ఏనుగునకు వేయిమూరలు దూరముగాను, దుర్మార్గునకు చాలాదూరముగాను తొలగవలయును.

క. విసమగు భోజనమరుగమి
నిసమగు నలవాటులేమి ♦ విద్దియలెల్లన్
విసమగుఁ బేదకు గోష్ఠియు
విసమగు ముదుసలికి వయసు ♦ పెండ్లము వత్సా. 43

టీ. వత్సా! భోజనము - తిండి, అరుగమి = జీర్ణింపనప్పుడు, విసమగున్ = విసమగును, అలవాటులేమి = అభ్యాసము లేకపోవుటచేత, విద్దియలెల్లన్ = విద్యలన్నియు, విసమగున్ = విసమగును, పేదకున్ = దరిద్రునకు, గోష్ఠియు = సల్లాపము, విసమగున్ = విసమగును, ముదుసలికిన్ = ముసలివానికి, వయసు పెండ్లము = పడుచు పెండ్లము, విసమగున్ = విసమగును.

తా. బిడ్డా! జీర్ణముకానప్పుడు భోజనమును, అభ్యాసము లేనప్పుడు విద్యలున్ను, దరిద్రునకు గోష్ఠియు, ముసలివానికి పడుచు పెండ్లమును విసమగును.

క. రోవెలఁది, యాచకుండును,
భూవరు,డల్లుండును పేర్మి ♦ బుడుతండును నీ
యేవ్వరుఁ గలిమియు లేమియు
భావింపక తెమ్మటుందురు ♦ వసుధన్ వత్సా. 44

టీ. వత్సా! వసుధన్ = భూమియందు, రోవెలది - వేశ్య, యాచకుండును = బిచ్చగాడును, భూవరుడు - రాజు, అల్లుండు - అల్లుడును, పేర్మిబుడుతండును = ప్రేమగల పిల్లవాడును, ఈయేవ్వరు = ఈ

అయిదుగురు, కలిమియు = సంపద, లేమియు = పేదరికము, భావింపక = తలపక, తెమ్మటంచు = ఇవ్వుమని కోరుదురు.

తా. బిడ్డా! వేశ్య, యాచకుడు, రాజు, అల్లుడు, పిల్లనాతు, యీ అయిదుగురు తమకు బెట్టుమనియే కోరుదురుగాని, కలిమి లేములను పాటించరు.

క. క్షితిపతి పాపములఁ బురో
హితుఁడు, జనాఘంబులొగి మ • హీశ్వరుఁడందుఁ గ్
సతిపాపముఁ బతి, ఛాత్రుని
పతితంబులు దేశికుండు • వడయును వత్సా. 45

టీ. వత్సా! క్షితిపతి = రాజుయొక్క, పాపములన్ = పాపములను, పురోహిండు = పురోహితుడును, జన = జనులయొక్క, అఘంబులు = పాపములు, ఒగిన్ = వరుసగా, మహీశ్వరుడు = రాజు, అందున్ = పొందును, సతిపాపము = భార్యయొక్క పాపము, పతి = మగడు, ఛాత్రుని = శిష్యునియొక్క, పతితంబులు = పాపములు, దేశికుండు = గురువు, వడయున్ = పొందుదురు.

తా. బిడ్డా! రాజుపాపము పురోహితుడును, జనులపాపము రాజును, భార్యపాపము భర్తయును, శిష్యునిపాపము గురువున్నూ పొందుదురు.

క. స్వరమే రూపము కోయిల
కరయఁ గురూపునకు రూప • మగువిద్య, మునీ
శ్వరులకుఁ దాలిమి రూపము
తరుణికి రూపంబు గుణము • తథ్యము వత్సా. 46

టీ. వత్సా! కోయిలకున్ = కోయిలకు, స్వరమే = కంఠధ్వనియే, రూపము = అందము, అరయన్ = ఆలోచించగా, కురూపులకున్ = ఆకార విహీనులకు, విద్య = విద్యయే, రూపము = అందము, మునీశ్వరులకున్ = తపస్సు చేసికొనువానికి, తాలిమి = ఓర్పు, రూపము = అందము, తరుణికిన్ = స్త్రీకి, గుణము = పాతివ్రత్యమే, రూపము = అందము, తథ్యము = యథార్థము.

తా. బిడ్డా! కోకిలకు స్వరమేరూపము, రూపహీనులకు విద్యయే రూపము, తపస్సు చేసికొనువారికి ఓర్పేరూపము, స్త్రీలకు పాతివ్రత్యమే రూపము.

క. శరనిధిఁ గురిసిన వానయు
ధరణిన్ ధనవంతునకును ♦ దానంబిడుటల్
నిరుపేద జవ్వనము, నో
గిరమిడ సాపడినవాని ♦ కిన్ వృథ వత్సా. 47

టీ. వత్సా! శరనిధిన్ = సముద్రములో, కురిసినవానయు = కురిసినట్టి వానయు, ధరణిన్ = భూమియందు, ధనవంతునకున్ = డబ్బుగలవానికి, దానంబిడుటల్ = ధర్మము చేయుటయును, నిరుపేద = నిరుద్రునియొక్క, జవ్వనము = యౌవనము, సాపడినవానికిన్ = అన్నము తినినవానికిన్, ఓగిరమిడన్ = అన్నము పెట్టుటయును, వృథ = వ్యర్థము.

తా. బిడ్డా! సముద్రములో కురిసినవాన, ధనవంతునకిచ్చినదానము, దరిద్రునియొక్క యౌవనము, కడుపునిండినవానికి పెట్టిన అన్నము, ఇవి వ్యర్థములు.

క. విషమునఁగవలె లజ్జను సా
పమునెడఁ బాడునెడఁ జోరి ♦ వ్యవహారమునన్

దొడరునెడ, నాట్యమొనరుచు
నెడలన్ వాయించునెడల ♦ నిలలో వత్సా. 48

టీ. వత్సా ! ఇలలోన్ = భూమియందు, సాపడు నెడన్ = భోజనము చేయునపుడు, పాడునెడన్ = సంగీతము పాడునప్పుడును, పోరన్ = యుద్ధము చేయునపుడును, వ్యవహారమునన్ = వ్యవహారము చేయునపుడును, నాట్యమొనరుచు నెడలన్ = ఆడునప్పుడును, వాయించు నెడలన్ = వాయించునపుడును, లజ్జను = సిగ్గును, విడువగవలెన్ = విడిచిపెట్టవలెను.

తా. బిడ్డా ! భోజనము చేయునపుడును, సంగీతము పాడునపుడును, యుద్ధము చేయునపుడును, వ్యవహారము చేయునపుడును, ఆడునపుడును, వాయించునపుడును, సిగ్గును విడువవలెను.

క. మిన్నే బల మండజముల
కెన్నంజేపలకు నుదక ♦ మేబల మిలలో
మన్నని బల మబలులకును
బన్నుగ నర్భకుల కేడ్పు ♦ బలమగు వత్సా. 49

టీ. వత్సా ! అండజములకున్ = పక్షులకు, మిన్నే = ఆకాశమే, బలము = బలము, చేపలకున్ = చేపలకు, ఎన్నన్ = విచారింపగా, ఉదకమే = నీరే, బలము = బలము, ఇలలోన్ = భూమియందు, అబలులకున్ బలము లేనివారికి, మన్నని = రాజుయొక్క, బలము = బలము, పన్నుగన్ = ఒప్పునట్లుగా, అర్భకులకున్ = పిల్లలకు, ఏడ్పు - ఏడ్చుటయే, బలము = బలము.

తా. బిడ్డా ! పక్షులకు ఆకాశము, చేపలకు నీరు, బలములేనివారికి రాజు, పసిపిల్లలకు ఏడ్పు, బలము.

క. ఒడయుండు లేనికార్యము,
బడఁతుకలకు, దుర్మతులకుఁ ♦ బంపిన పనులున్
బుడుతలకున్ బెక్కురకున్
వడిచెడు కర్జములు చెడు న ♦ వశ్యము వత్సా. 50

టీ. వత్సా! ఒడయుండు = యజమాని, లేనికార్యము _ లేనటువంటిపని, బడఁతుకలకున్ _ స్త్రీలకున్ను, దుర్మతులకున్ _ పిచ్చివారికిన్ని, బంపడు = నియోగింపబడిన, పనులున్ _ పనులున్ను, బుడుతలకున్ _ పిల్లవాండ్రకును, బెక్కురకున్ _ చాలమందికిని, వడిన్ _ శీఘ్రముగ, చెడు _ చెడు, కర్జములు = పనులు, అవశ్యము = నిశ్చయముగా, చెడున్ _ చెడిపోవును.

తా. బిడ్డా! యజమానిలేని కార్యము, స్త్రీలకు పెత్తనమిచ్చి[illegible] కార్యము, పిచ్చివారికిచ్చిన కార్యము, పిల్లలకు [illegible] కార్యము, చాలమంది యధికము చేసెడికార్యము, [illegible] చెడిపోవును.

క. జవ్వన మర్థము నరులకు
జవ్వనులకు జవ్వనంబు ♦ సౌభాగ్యంబౌ
జవ్వనము విద్యబుధులకు
జవ్వనమగు తిరుల కెప్ప ♦ సంతతము వత్సా. 51

టీ. వత్సా! నరులకున్ _ పురుషులకు, జవ్వనము _ యౌవనము, అర్థము _ ధనము, జవ్వనులకున్ _ స్త్రీలకు, జవ్వనము [illegible] సౌభాగ్యము _ సుభగత్వము (సుమంగళీత్వము), బుధులకున్ _ పండితులకు, విద్య = చదువు, జవ్వనము _ [illegible], తిరులకున్ _ [illegible], సంతతము _ ఎల్లకాలము, జవ్వనము = [illegible], అగున్ _ అగును.

తా. బిడ్డా ! పురుషులకు ధనమున్నూ, స్త్రీలకు సౌభాగ్యమున్నూ, పండితులకు చదువున్నూ, చెట్లకు వసంతకాలమున్నూ యౌవనము.

క. లలనకు వేఱు బరుండుట
చెలికానికిఁ బలుకకుంట ♦ క్షితి దాసునకున్
దలగొరుగుట దొంగకు వధ
సలుపుట దండనములంద్రు ♦ సరసులు వత్సా. 52

టీ. వత్సా ! లలనకున్ = భార్యకు, వేఱుబరుండుట = వేఱుగా పరుండుటయు, చెలికానికిన్ = స్నేహితునకు, బలుకకుంట = మాటలాడకుండుట, క్షితిన్ = భూమియందు, దాసునకున్ = సేవకునకు, తలగొఱుగుట = తలగొరిగించుట, దొంగకున్ = దొంగకు, వధసలుపుట = హింస చేయుట, (ఇవి) సరసులు = బుద్ధిమంతులు, దండనములు= శిక్షలు, (అని) అంద్రు = చెప్పుదురు.

తా. బిడ్డా ! భార్యకు వేఱుగాపరుండుట, స్నేహితునకు మాటలాడకుండుట, దాసునకు తలగొరిగించుట, దొంగకు హింససేయుట, దండనములని పెద్దలు చెప్పుదురు.

క. విను మప్పుల పాల్జేసిన
జనకుండును, వ్యభిచరించు ♦ జననియు, ఖలుఁడౌ
తనయుండు, కుసితయగు సతి
విను శత్రువులండ్రునీతి ♦ విదు లో వత్సా. 53

టీ. వత్సా ! వినుము = ఆలకించుము, అప్పులపాల్జేసిన = అప్పులను పుట్టించిన, జనకుండును = తండ్రియును, వ్యభిచరించు = దుర్నడతతో తిరుగు, జననియున్ = తల్లియును, ఖలుడౌ = మూర్ఖుడగు, తనయుండున్ =

కొడుకును, కుపితయగు = కోపముగల, సతి = భార్యయును, శత్రువులు = పగవారని, నీతివిదులు = పండితులు (పెద్దలు) అంద్రు = అందురు.

తా. బిడ్డా ! అప్పులపాలైన తండ్రియు, చెడునడవడికగల తల్లియు, మూర్ఖుడగు కుమారుడును, కోపముగల భార్యయును శత్రువులని పెద్దలు చెప్పుదురు.

క. జనకుఁడు బాల్యంబున జ
వ్వనమున నాథుండు, ముదిమి • వచ్చిన తనయుల్
గని పోషింతురు గావున
వనితలకు స్వతంత్రమీయ • వలవదు వత్సా. 54

టీ. వత్సా ! బాల్యంబునన్ = చిన్నతనమునందు, జనకుడు = తండ్రియును, జవ్వనమునన్ యౌవనమందు, నాథుండు = భర్తయును, ముదిమివచ్చినన్ = ముసలితనమునందు, తనయుల్ = కుమారులును, కని = చూచి, పోషింతురు - పోషించెదరు, కావునన్ = కాబట్టి, వనితలకున్ = స్త్రీలకు, స్వతంత్రము = స్వేచ్ఛ, ఈయవలదు = ఇవ్వరాదు.

తా. బిడ్డా ! స్త్రీలను బాల్యమునందు తండ్రియు, యుక్తవయస్సునందు భర్తయు, ముసలితనమున కుమారులును పోషించుచుందురు. కాబట్టి స్త్రీలకు స్వతంత్రమివ్వరాదు.

క. జననాథుని, వృద్ధుని, గురు,
ననలుం, జూలాలి, దేవ • నర్భకుని, గృహం
బును, బుణ్యక్షేత్రమ్మును
గనఁ జనసగు ఫలసహితము • గా నిల వత్సా. 55

ప్ర. సుతా! ఇలన్ = భూమియందు, జననాథునిన్ = రాజును, వృద్ధునిన్ = ముసలివానిని, గురున్ = గురువును, అనలున్ = అగ్నిహోత్రుని, చూలాలిన్ గర్భవతిని, దేవున్ = దేవుని, అర్భకునిన్ = బాలకుని, గృహంబును = తనయిల్లును, పుణ్యక్షేత్రమును = పుణ్యక్షేత్రమును, కనన్ = చూచుటకు, ఫలసహితముగాన్ = పండ్లు మొదలగునవి పట్టుకొని, చనఁగున్ = వెళ్ళవలెను.

తా. ఓ బిడ్డా! రాజును, ముసలివానిని, గురువుగారిని, అగ్నిహోత్రుని, గర్భవతిని, దేవుని, బాలకుని, స్వగృహమును, పుణ్యక్షేత్రమును, చూచుటకు వెళ్ళునపుడు పండ్లుపట్టుకొని వెళ్ళవలెను. (అనగా) వట్టిచేతులతో వెళ్ళరాదు.

క. మధురపదార్థంబునఁ గని
యధికృతి, చేదున నశింప ♦ నగు శ్లేష్మం బా
విధిసామంబునఁ గోపము
నదయుని శాంతంబుఁ గను దు ♦ రాత్ముఁడు సుతా. 56

ప్ర. సుతా! శ్లేష్మము = కఫము, మధుర - తియ్యనయిన, పదార్థంబునన్ = వస్తువుచేత, అధికృతిని = ఎక్కువగుటను, కని = పొంది, చేదునన్ = చేదుగల వస్తువుచేత, నశింపఁగున్ = తగ్గిపోవును, ఆవిధిన్ = ఆప్రకారముగానే, దురాత్ముడు = దుష్టమనస్సుగలవాడు, సామంబునన్ = మంచిమాటలచే, కోపమున్ = కోపమును, అదయుతిన్ = కఠినపుమాటలచేత, శాంతంబున్, నెమ్మదిని, కనున్ = పొందును.

తా. ఓ బిడ్డా! శ్లేష్మము తీపివస్తువులచే వృద్ధిబొంది చేదువస్తువులచే తగ్గునట్లు దుష్టుడు మంచిమాటలచే కోపించి చెడ్డమాటలచే శాంతము పొందును,

క. విద్దియ నేర్పినవాఁడును, వి
పద్దశఁ గాపాడువాఁడు ♦ వడు గొనరుచు వా
డిద్ధరణి నన్నదాతయు
తద్దయుఁ దనుఁ గన్నవాడు తండ్రులు వత్సా. 57

టీ. వత్సా ! విద్దియ నేర్పినవాడున్ = చదువు చెప్పినవాడును, విపద్దశన్ = కష్టకాలమందు, కాపాడు వాడున్ = రక్షించినవాడును, వడుగు = ఉపనయనము, ఒనరుచువాడున్ = చేసినవాడును, ఇద్ధరణిన్ = ఈ భూమియందు, అన్నదాతయున్ = అన్నము పెట్టినవాడును, తద్దయున్ = ఇంకను, తనున్ = తనను, కన్నవాడున్ = కనినవాడును, తండ్రులు = తండ్రులు.

తా. బిడ్డా ! చదువు చెప్పినవాడును, కష్టకాలమందు కాపాడిన వాడును, ఉపనయనము చేసినవాడును, అన్నము పెట్టినవాడును తన్ను కన్నవాడును యీ అయిదుగురు తండ్రులు.

క. గురుసతియు, నన్నభార్యయు
ధరణీపు నిల్లాలు, మఱియుఁ ♦ దనుఁ గన్నదియున్
తరుణీమాతయు నేవురు
నరయఁగఁ దల్లులనిపల్కి ♦ రార్యులు వత్సా. 58

టీ. వత్సా ! గురుసతియున్ = గురువుగారి భార్యయును, అన్నభార్యయున్ = అన్నగారి పెండ్లామును, ధరణీపు నిల్లాలున్ = రాజుగారి భార్యయును, మఱియున్ = ఇంకను, తనుగన్నదియున్ = తనను కన్నదియును, తరుణీమాతయున్ = భార్యయొక్క తల్లియును (అత్తగారును) అరయఁగన్ = విచారించగా, ఏవురున్ = ఈ అయిదుగురును, తల్లులని = తల్లులని, ఆర్యులు = పెద్దలు, పల్కిరి = చెప్పిరి.

తా. బిడ్డా! గురుభార్యయును, అన్నభార్యయును, రాజుభార్యయును, కన్నతల్లియును, అత్తగారును, ఈ అయిదుగురును తల్లులని పెద్దలు చెప్పిరి.

క. చతురతయున్ దాతృత్వము
ధృతియున్ సమయజ్ఞతయును ♦ ధీలసాజములై
జతఁగూడంగావలె నది
రతినేర్వఁగఁ బాటుపడిన ♦ రావో వత్సా. 59

టీ. వత్సా! చతురతయున్ — నేర్పుగా మాట్లాడుటయును, దాతృత్వమున్ — దానమిచ్చుటయును, ధృతియున్ — ధైర్యము కలిగియుండుటయును, సమయజ్ఞతయును = సమయము మెఱుగుటయును, ఇలన్ — భూమియందు, సాజములై = తనతోకూడ పుట్టినవై, జతగూడంగా, అది — వెంటనంటి రావలెను (కాని) అధిగతిన్ — ఆసక్తితో, నేర్వఁగన్ = నేర్చుకొనుటకు, పాటుపడినన్ = కష్టించినను, రావు = పట్టుపడవు.

తా. బిడ్డా! నేర్పుగా మాట్లాడుట, దానమిచ్చుట, ధైర్యము కలిగియుండుట, సమయము మెఱుగుట, అను యీ గుణములు పుట్టుకతో రావలెనే గాని, నేర్చుకొందమన్ననూ రావు.

క. పుట్టుకతోడనె రావలె
నెట్టనొ గానము కవిత్వ ♦ మిల హాస్యంబున్
గిట్టితనము ధర్మజ్ఞత
యట్టుండఁగ నభ్యసింప ♦ వలె నన వత్సా. 60

టీ. వత్సా! గానమున్ = సంగీతమును, కవిత్వమున్ — కవిత్వమును, ఇలన్ = భూమియందు, హాస్యమున్ — హాస్యమును, గిట్టితనమున్ —

శూరత్వమును, ధర్మజ్ఞత = దాతృత్వమును, పుట్టుకతోడనే = తనతోకూడ పుట్టవలెను, ఎట్లనో = ఏవిధముగానో, రావలెను = రావలెను. (కాని) అభ్యసింపవలెననన్ = నేర్చుకొందమన్నను, పుట్టం బడవు = రావు.

తా. బిడ్డా! సంగీతము, కవిత్వము, హాస్యము, శూరత్వము, దాతృత్వము, అను ఎవి పుట్టువుతోకూడ రావలసినవే కాని నేర్చుకొందమన్నను పట్టుపడవు.

క. కుమతియగు సతీసంగతి,
యమరి నమ్మించి గొంతు • లణచెడి మిత్రి
త్వము, గర్వితుదాస్యము, స
ర్పములు గలుగు నింటవసతి • మరణము వత్సా. 61

ప. వత్సా! కుమతియగు = దుష్టబుద్ధిగల, సతీసంగతి = భార్యా సాంగత్యమును, అమరన్ = ఒప్పునట్లుగా, నమ్మించి = నమ్మకము కలుగ జేసి, గొంతులణచెడి = గొంతుకోయు, మిత్రత్వమున్ = స్నేహమును, గర్వితు = గర్వము గలవానియొక్క, దాస్యమున్ = సేవయున్నూ, సర్పములు = పాములు, కల్గునింటన్ = వున్నయింటిలో, వసతి = నివసించుటయును, మరణము = చావును కలిగించును.

తా. బిడ్డా! దుర్మార్గురాలగు భార్యతో సాంగత్యమును, గర్వము గల వానిని సేవించుటయును, నమ్మించి గొంతులుకోయు స్నేహమును, పాములున్న యింటిలో కాపురము సేయుటయును, తప్పక మరణమును కలిగించును.

క. తనయింటనె యవగుణమును
తనపురమునను యధికారి • తనదగు దేశ

మ్మునసే జనపతి, పండితు
డనయము నెల్లెడలఁ బూజ్యు ♦ లగుదురు వత్సా. 62

టీ. వత్సా ! అపగుణుడు = మూర్ఖుడు, తనయింటనె _ తనయింటి యందె, అధికారి = అధికారము గలవాడు (ఉద్యోగి) తనపురిని నె తనపట్టణమందె, జనపతి = రాజు, తనదేశమ్మునసె _ తనదేశమునందె, పండితుడు = విద్వాంసుడు, అనయమున్ = ఎల్లప్పుడును, ఎల్లెడలన్ = అన్నిచోట్లయందును. పూజ్యులగుదురు = గౌరవింపబడుదురు.

తా. బిడ్డా ! మూర్ఖుడు తనయింటియందును. అధికారి తనపట్టణ మందును, రాజు తనదేశమందును, విద్వాంసుడు ఎల్లచోట్లను గౌరవింపబడు చుండును.

క. అధిభుక్తము, నిష్ఠురతయుఁ
నుదయాస్తమయముల నిదుర ♦ గమోగిచూచిన న
ల్వధరించుట, పలు, దోమమి
మధువైరికి నేని లచ్చి ♦ మలపను వత్సా. 63

టీ. వత్సా ! అధిభుక్తమున్ = ఎక్కువగా తినుటయును, నిష్ఠురయున్ _ కఠినముగా మాట్లాడుటయును, ఉదయాస్తమయములన్ _ ఉదయకాలమందును సాయంకాలమందును, నిదుర _ నిద్రించుటయును, మరిన్ _ మరియు, మాసినవల్వ = మాసినబట్ట, ధరించుట _ కట్టుట, పలుదోమమి _ పళ్ళుతోముకొనకుండా యుండుట, (ఇవి) మధువైరికి నేనిన్ _ విష్ణువంటి వానికైనను, లచ్చిన్ = ఐశ్వర్యమును, మలపను పోగొట్టును.

తా. బిడ్డా ! మితిమీరి తినుటయు, కఠినముగామాట్లాడుటయు, ఉదయసాయంకాలములందు నిద్రించుటయు, మాసినబట్ట కట్టుటయు, పళ్ళు తోముకొనకుండా యుండుటయు, అను నివి విష్ణువంటివానికైనను ఐశ్వర్యమును పోగొట్టును.

క. జలరుహాదళ నిభవ క్త్రము
లలిఁజందన శీతలంబు ♦ లగుభాషణముల్
బలువినయముఁ గ ర్తరకుం
దులయగు హృదయముఁగలాఁడు♦ధూర్తుడు వత్సా. 64

టీ. వత్సా ! జలరుహాదళ = తామరరేకుతో, ఇభ = సమానమైన వక్త్రమున్ = ముఖమున్నూ, లలిన్=వికాసముగా, చందన శీతలంబులు = మంచిగంధముతో సమానమైన చల్లనివి, అగు = అయినట్టి, భాషణముల్ = మాటలున్నూ బలువినయముల్ = అతివినయమున్నూ, కర్తరకున్ = కత్తెరతో, తులయగు = సమానమగు, హృదయమున్ = మనస్సును, కలాఁడు = కలిగినవాడు, ధూర్తుడు = మోసగాడు,

తా. బిడ్డా ! తామరరేకుతో సమానమగు ముఖము, మంచిగంధమువలె చల్లనగు మాటలు, మిక్కిలి నమ్రతయు, కత్తెరతో సమానమగు మనస్సును, గలవాడు మోసగాడని తెలిసికొనుము.

క. పతిహీన సతీయౌవన
వితతంబును, దల్లిలేని ♦ పిల్లల బ్రతుకున్
క్షితిఁ బులుసు లేనిభోజన
మతిశాంతము లేని తపము ♦ నగు వృథ వత్సా. 65

టీ. వత్సా ! పతిలేని = పెనిమిటిలేని, సతి = భార్యయొక్క, యౌవన = జవ్వనముయొక్క, వితతంబును = అతిశయమును, తల్లిలేని = తల్లిలేనట్టి, పిల్లల = బిడ్డలయొక్క, బ్రతుకున్ = జీవితమును, క్షితిన్ = భూమియందు, పులుసులేని = పులుసులేనట్టి, భోజనమున్ = తిండియును, అతి = మిక్కిలి, శాంతమున్ = ఓర్పును, లేని = లేనట్టి, తపమున్ = తపస్సును, వృథ = వ్యర్థము, అగున్ = అగును.

తా. బిడ్డా ! నెమ్మదిలేని స్త్రీయొక్క యౌవనాతిశయమును, తల్లిచావు పిల్లలబ్రతుకుటయున్నూ, పులుసులేని భోజనమున్నూ, శాంతములేని విపన్నున్నూ, వ్యర్థములని తెలిసికొనుము.

క. మితభోజనము, ధరిత్రీ
పతిమన్నన, బాలురాడు ♦ పలుకులునుఁ బతి
వ్రతయగు కులసతి కూటమి
యతిముద మమృతోపమాన ♦ మగునో వత్సా. 66

టీ. వత్సా ! మితభోజనము = మితముగా తినుట, ధరిత్రీపతి = రాజుయొక్క, మన్నన = గౌరవము, బాలురు = పిల్లలు, ఆడు = మాట్లాడు, పలుకులు = మాటలు, పతివ్రతయగు = మంచిగుణములుగల, కులసతి = కుల పత్నియొక్క, కూటమి = సంగమము, అతి = మిక్కిలి, ముదము = సం తోషకరమైనది, అమృతోపమానము = అమృతముతో సమానమయినవి, అగును = అగును.

తా. బిడ్డా ! మితముగా భుజించుట, రాజుల గౌరవము, బాలుర పలుకులు, మంచిగుణములుగల భార్యతో కూడిక, ఇవి అమృతముతో సమాన ములగును.

క. ఇల నష్ట కష్టములు, ఋణ
ములమున్గుట భుక్తశేషమును ♦ మెసవుట, శ్రీఁ
దొలఁగుట, ముదిమియు, రోగము,
నలజారుఁడు, చోరుఁడగుట ♦ యాచన వత్సా, 67

టీ. వత్సా ! ఋణముల మున్గుట = అప్పులపాలగుట, భుక్తశేష మును = ఎంగిలిఅన్నమును, మెసవుట = తినుట, శ్రీదొలగుట = దరిద్రు

డగుట, ముదిమియు = ముసలితనమువచ్చుట, రోగము = రోగముగలవాఁడ గుట, జారుడు=వ్యభిచారియగుట, చోరుడగుట=దొంగయగుట, యాచన= యాచించువాడగుట, (ఇవి) ఇలన్ = భూమియందు, అష్టకష్టములు = ఎనిమిది కష్టములు.

తా. బిడ్డా ! అప్పులపాలగుట, ఎంగిలి అన్నము తినుట, దరిద్రుడగుట, ముసలితనము, రోగముపచ్చుట, జారుడు, దొంగవాడు, యాచకుడు అగుట యీయెనిమిది అష్టకష్టములు,

క. ఇల నష్టభోగములు, కొడు
కులు, దాసీజనము, బంధు ♦ గులు, వాహనముల్
వలసిన నగలున్ సేవకు
లలరుట, ధన ధాన్య వృద్ధి ♦ నందుట వత్సా. 68

టీ. వత్సా ! కొడుకులు = కుమారులును, దాసీజనము = పరిచారిక లును, బంధుగులు = చుట్టములును, వాహనముల్ = వాహనములును, వలసిననగలున్ = కావలసినట్టి నగలును, సేవకులు = నౌకరులు, అలరుట= కలసికూడియుండుట, ధన = ధనముయొక్కయు, ధాన్య = ధాన్యము యొక్కయు, వృద్ధి = ఎక్కువను, అందుట = పొందుట, ఇలన్ = భూమియందు, అష్టభోగములు = ఎనిమిది ఐశ్వర్యములు.

తా. బిడ్డా ! కొడుకులను, పరిచారికలను, చుట్టములను, వాహనము లను, నగలను, నౌకర్లను, ధనవృద్ధియు, ధాన్యవృద్ధియు కలిగియుండుటయే అష్టభోగములు.

క. అమితముగ భూప్రదక్షిణ
లు మహా కాశ్యాదినగరి ♦ ఖున్ సేవన్నా

సములుంజేసినఁ గల పు
ణ్యముసందెడు మాతృవంద నమునన్ వత్సా. 69

టీ. - వత్సా! అమితముగన్ = ఎక్కువగా, భూప్రదక్షిణలు భూమికప్రదక్షిణలు చేయుటవల్లను, మహాకాశ్యాది యాత్రలున్ = మహాకాశి మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములు సేవించుటవల్లను, సేతుస్నానములు జేన్ = సేతువులో స్నానముచేసినందువల్లను, కలపుణ్యము, = కలిగెడు పుణ్యమును మాతృవందనమునన్ = తల్లికి నమస్కరించినందువల్ల, అందెదవు పొందెదవు.

తా. వత్సా! అనేకమార్లు భూప్రదక్షిణ చేయుటవల్లను, కాశిమొదలయిన మహాపుణ్యక్షేత్రములు సేవించుటవల్లను, సేతువులో స్నానము చేసినందువల్లను, కలిగెడు పుణ్యము, తల్లికి భక్తితో నమస్కరించినందున పొందెదవు.

క. కొఱగావు ఖలునిసేవయు
చిఱుతల చెల్మియు, వివాద • చేడెల తోడన్
ధరణి నకారణహాసము,
నరయని సంస్కృతమును, ఖర•యానము వత్సా. 70

టీ. - వత్సా! ఖలునిసేవయు = దుర్మార్గుని కొలువును, చిఱుతల బాలురతో, చెలిమియు = స్నేహమును, చేడెలతోడన్ - స్త్రీలతో, వివాద = పోట్లాడుటయును, ధరణిన్ = భూమియందు, అకారణ - కారణములేకుండా, హాసమును - నవ్వుటయును, సంస్కృతమున్ - సంస్కృతభాషను, అరయము - తెలిసికొన కుండుటయును ఖరయానము - గాడిదనెక్కి తిరుగుటయును, (ఇవి) కొఱగావు = ప్రయోజనమైనవికావు.

తా. బిడ్డా ! దుర్మార్గునియొక్క సేవయు, బాలకులతో స్నేహము
ను, స్త్రీలతో వాదమును, కారణములేక నవ్వుటయును, సంస్కృతభాషను
నేర్చికొన కుండుటయును, గాడిదనెక్కి తిరుగుటయును ఇవి మనుజుని
నేలికపరచును,

క. స్ఫురతిర కవితారచనా
భరమెంతయుఁ గవియెఱుంగుఁ • బరులెరుగుదురే ?
యెరుగుఁ గనిపెంచు సతి, పా
ప్పెరుగునె గొడ్రాలు ప్రసవ • వేదన వత్సా. 71

టీ. వత్సా ! స్ఫురతిర = ఎక్కువగా స్ఫురించు, కవితారచనా
భరము = కవిత్వము చల్లికయొక్క కష్టము, ఎంతయుఁన్ = అంతయు. కవి
యెఱుఁగున్ = పండితుఁడేయెఱుఁగును, (కవియేయెరుగును) పరులు = ఇత
రులు, ఎరుగుదురే = ఎరుగరు, ప్రసవవేదనన్ = ప్రసవించునప్పుడు గలబాధ,
కనిపెంచు సతి = బిడ్డలుగను స్త్రీ, ఎరుగున్ = ఎరుగును గాని, గొడ్రాలు =
బిడ్డలు గననట్టి స్త్రీ, పొల్పు = ఆఁబోడ, ఎరుగునె = ఎరుగదు.

తా. బిడ్డా ! కవిత్వముయొక్క కష్టము కవీశ్వరునకే తెలియును
గాని, యితరులకు దెలియనట్లుగా, ప్రసవవేదనయొక్క కష్టము పిల్లలుగన్న
స్త్రీకి తెలియునుగాని, బిడ్డలుగనని స్త్రీకి తెలియదు.

క. అమృతంబునకై మును సం
ద్రమును మథింప మురహరికి • లచ్చియును విషం
బు మహేశ్వరునకుఁ బరి ల
భ్యములయ్యె నదృష్టమూల • మట్టిది వత్సా. 72

టీ. వత్సా ! మును = పూర్వకాలమందు, అమృతంబునకై = అమృ
తముకొఱకు, సంద్రమును = సముద్రమును, మథింపన్ = తరువగా, ముర

హరికిన్ = విష్ణుమూర్తికి, లచ్చియున్ = లక్ష్మీదేవియున్నూ, మహేశ్వరునకున్ = శంకరునకు, విషంబు = విషమున్నూ, పరిలభ్యములయ్యెన్ = పొందబడినవయ్యెను, అదృష్టమూలము = అదృష్టవశము, అట్టిది = అటువంటిదేసుమా.

తా. బిడ్డా! పూర్వము అమృతము కొఱకు పాలసముద్రమును మథించినప్పుడు విష్ణువునకు లక్ష్మియు, శివునకు విషమును దొఱకెను, కాబట్టి దేనికిని అదృష్టమే కారణము.

క. ధరణి నజా యుద్ధంబున
నరయ సతీపతుల కలహ • మందు ప్రభాత
స్ఫురితాబ్ద ధ్వనుల మును
జరిపెడు శార్ధములఁ గ్రియలు•స్వల్పము వత్సా. 73

టీ. వత్సా! ధరణిన్ = భూమియందు, అజాయుద్ధంబునన్ = మేకపోతుల పోట్లాటయందును, అరయన్ = విచారించగా, సతీపతుల = భార్యాభర్తలయొక్క, కలహమందున్ = పోట్లాటయందును, ప్రభాత = ప్రాతఃకాలమందు, స్ఫురిత = పుట్టిన, అబ్దధ్వనులన్ = మేఘముల ఆడంబరమందును, మునుల్ = ఋషులు, జరిపెడు = చేయునట్టి, శ్రార్ధములన్ = శ్రార్ధములయందును, క్రియలు, స్వల్పము = ఆరంభమందు అధికముగను చివరకు స్వల్పముగను కనబడును.

తా. బిడ్డా! మేకపోతుల పోట్లాటయందును, భార్యాభర్తల కలహమందును, ప్రాతఃకాలపు మేఘముల ఆడంబగమందును, మునులు జరిపెడి శ్రార్ధములయందును, మొదట అధికముగను, చివరకుస్వల్పముగను కనబడును.

క. తరణిజువలెఁ గోపము, వై
తరణి యట్టులాశ, కల్ప ♦ తరువటు విద్యా
తరళత, నందనవనమటు
ధరనానందంబుఁ బరగు ♦ తథ్యము వత్సా. 74

టీ. వత్సా! కోపము = కోపము, తరణిజువలెన్ = సూర్యకుమారుఁడైన = యమధర్మరాజువలె బాధించునదియును, ఆశ = ఆశ, వైతరణియట్లు = వైతరణినదివలె దాటవీలులేనిదియు, విద్యాతరళత = విద్యగొప్ప, ఆధిక్యత, కల్పతరువటు = కల్పవృక్షమువలె కోరికల నిచ్చునదియు, ధరన్ = భూమియందు, ఆనందంబు = సంతోషము, నందనవనమటు = ఇంద్రుని పూలతోటవలె సుఖము నిచ్చునదియు, (అయి) తథ్యము = యథార్థముగా, పరగున్ = ఒప్పును,

తా. బిడ్డా! కోపము యమధర్మరాజువలె బాధించునదియు, ఆశ వైతరణీనదివలె దాటవీలులేనిదియు, విద్య కల్పతరువువలె కోరికలనిచ్చునదియు, సంతోషము నందనవనమువలె సుఖము నిచ్చునదియు అయిఒప్పును.

క. సారంబులేని యీ సం
సారంబున సారమొండు ♦ శ్వశురగృహంబే
గౌరీవరుఁడు హిమాద్రి, ర
మారమణుం డబ్ధినిదుర ♦ మరగిరి వత్సా. 75

టీ. వత్సా! సారములేని యీ సంసారంబునన్ = సారములేని యీసంసారమునందు, సారమొండు = సారమైనవొక్కటి, శ్వశురగృహంబే = అత్తవారిల్లే, హిమాద్రిన్ = హిమవత్పర్వతముమీద, గౌరీవరుడు = శంకరుడును, అబ్ధిన్ = సముద్రములో, రమారమణుండున్ = లక్ష్మీభర్తయైన విష్ణుమూర్తియును, నిదురమరగిరి.

తా. బిడ్డా! సారములేని యీసంసారమునందు అత్తవారింటి కాపురముండుట యే సారమయినది. కావుననే యీశ్వరుడు హిమవత్పర్వతము మీదను, విష్ణుమూర్తి సముద్రమందును, నిద్రించిరి.

క. చితకన్నఁ జింతయెక్కుడు
వెతఁగూర్చునదెట్లులన్న • విగతప్రాణుల్
చితగాల్చును, చింత సమ
న్వితజీవు దహించునెపుడు • వినుమా వత్సా. 76

టీ. వత్సా! చితకన్నన్ = శవములను కాల్చుటకు పేర్చిన [illegible] కన్నను, చింత = విచారము, యెక్కుడు = గొప్పదియును, వెత = దుఃఖమును, కూర్చున్ = కలుగజేయును, అదెట్లులన్నన్ = అదెట్లనగా, చిత = చితి, విగతప్రాణుల్ = చచ్చినవారిని, కాల్చున్ = దహించును, చింత = మనోవిచారము, సమన్వితజీవున్ = ప్రాణముతోయున్న వానిని, ఎపుడున్ = ఉన్నంతకాలము, దహించున్ = కాల్చును, వినుమా = ఆలకించుమా.

తా. బిడ్డా! చిత, చింత, యీరెండిటిలో చింతయేగొప్పది. [illegible] చిత చచ్చినదేహమును, చింత బ్రతికియున్న దేహమును కాల్చును.

క. ఉదయాస్తమయంబుల, మ
ధ్యదినంబున, జలమునందు • నగపడునెడలన్
గదిసి వికర్తనుఁ గన వల
వదుగావున దీని మరువ • వలదో వత్సా. 77

టీ. వత్సా! వికర్తనున్ = సూర్యుని, ఉదయాస్తమయంబులన్ = ఉదయించునపుడును, అస్తమించు నపుడును, మధ్యదినంబునన్ = మధ్యా

గ్నామయ్యుడును, జలమునందుఁ = నీళ్ళయందును, అగపడునెడలఁ = కనుపించినప్పుడు, కదిసి _ సమీపించి, కనఁ _ చూచుట, న దు గూడదు, కావున _ కాబట్టి, దీని _ యీ హైశంకమునూ, మనుసులకు _ చూచి గూడదు.

తా. బిడ్డా! ఉదయించు చున్నటువంటిన్ని, అస్తమించు చున్నటు వంటిన్ని, ఆకాశమధ్యమం దున్నటు వంటిన్ని, నీటిలో కనబడేటువంటిన్ని. సూర్యుని జూడరాదు.

క. జలకంబులాడు నెడఁ, గ
జ్జలముందీర్చునెడఁ, దుమ్ము ♦ సమయంబునఁ, దా
వలువ విడఁగ నీరాడు నె
డలఁ, గుడువఁగఁ బత్నిఁ గాంచు ♦ టల్పము నన్నా. 78

టీ. నన్నా! జలకంబులాడునెడఁ = స్నానము చేయుచుండ గాను, కజ్జలము తీర్చునెడఁ = కాటుక పెట్టుకొనుచుండగానున్ను, తుమ్ము సమయంబునఁ _ తుమ్మునప్పుడును, తాఁ _ తాను, వలువ విడఁగఁ = దిగంబరయై యుండగానున్ను, నీరాడునెడలఁ = ప్రసవించు నప్పుడున్ను, కుడువఁగఁ = భోజనము చేయునప్పుడును, పత్నిఁ _ భార్యను, కాంచుటల్ = చూచుటలు, కడు _ కడుప్రమ.

తా. బిడ్డా! భార్య, స్నానము చేయునప్పుడున్ను, కాటుక పెట్టుకొనునప్పుడును, తుమ్మునప్పుడును, దిగంబరియై యున్నప్పుడును, ప్రసవించు నప్పుడును, భోజనము చేయునప్పుడును, ఆమెను చూడగూడరాదు.

క. సతితోఁ గలసి భుజించిన
మతిహీనము సేయుఁ గాన ♦ మానఁజను, ననం

తతిఁ గట్టుత్రాళ్ళఁ దాటకు
మతినెన్నండేని దీని • మరువకు వత్సా. 79

టీ. వత్సా ! సతితోన్ = భార్యతో, కలసి = కూడి, భుజింపకు = భోజనము చేయవద్దు, జడిన్ = వర్షము కురియుచుండగా, అతియానము సేయబోకు = పరుగెత్తకు, పశుసంతతిన్ = పశువుల సమూహమును, కట్టుత్రాళ్ళన్ = కట్టెడు త్రాళ్ళను దాటకు = దాటకూడదు. దీనిన్ = ఈ సంగతిని, మతిన్ = మనస్సునందు, ఎన్నండేని = ఎప్పటికిని, మరువకు = మరచిపోవద్దు.

తా. బిడ్డా ! భార్యతోకలసి భోజనముచేయరాదు, వర్షమునందు పరుగెత్తరాదు పశువులను కట్టెడు త్రాళ్ళు దాటరాదు.

క. అనలంబు నోటనూదకు
మనలంబునఁ గాచుకోనకు • మంఘ్రులు, పలుకం
జనదు చెఱగుమాసిన జ
వ్వనితో, గనకావులించు • వనితన్ వత్సా. 80

టీ. వత్సా ! అనలంబున్ = నిప్పును, నోటన్ = నోటితో, ఊదకుము = ఊదవలదు, అనలంబునన్ = నిప్పునందు, అంఘ్రులన్ = పాదములను, కాచుకోనకు = కాచకూడదు, చెఱగుమాసిన = అంటువడియున్న, జవ్వనితోన్ = స్త్రీతో, పలుకంజనదు = మాట్లాడగూడదు, ఆవులించు = ఆవులించెడు, వనితన్ = స్త్రీని, కనకు = చూడకుము.

తా. బిడ్డా ! నోటితో నిప్పు ఊదకు, నిప్పుమీద పాదములు కాచకు, బహిష్టయిన స్త్రీతో మాట్లాడకు, ఆవులించెడుస్త్రీని చూడకుము.

క. ధరియింపఁబోకు మన్నులు
ధరియించిన విరులు జన్ని • దములు నగలు నం

బరములును బాదరక్షలుఁ
ధరణిఁ గమండలము లివియ ♦ తలఁపుము వత్సా. 81

టీ. వత్సా ! అన్యులు = ఇతరులు, ధరియించిన = తాల్చిన, విరులు = పుష్పములను, నగలు = వస్తువులను, అంబరములును = బట్టలును, పాదరక్షలు = చెప్పులను, కమండలము = కమండలమును (సన్యాసులు జలముంచుపాత్ర,) ధరణిక్ = భూమియందు, ధరియింపబోకు = ధరించవద్దు.

తా. బిడ్డా ! ఇతరులు ధరించిన పువ్వులను, యజ్ఞోపవీతమును, వస్త్రములను, బట్టలను, చెప్పులను, కమండలమును, నీవుధరింపరాదు.

క. మనుఁజే నలుపుట, కొనపం
టను గోళ్ళనుగొఱుకుటయు, తృ ♦ ణంబులఁ గురులన్
బనివడి పెఱుకుటలును నా
శనముం గల్పించునిద్ది ♦ సత్యము వత్సా. 82

టీ. వత్సా ! మనున్ = మంటిని, చేన్ = చేతిలో, నలుపుట = నలుపుటయును, కొనపంటను = కొనపళ్ళతో, గోళ్ళను గొఱుకుటయున్ = గోళ్ళు కొఱుకుకొనుటయు, తృణంబులన్ = గడ్డిపరకలను, కురులన్ = వెంట్రుకలను, పనిపడి = పనిబూని, పెఱుకుటలును = తెంపుటయును, ఇద్ది = యీపైచెప్పిన చేతలు, నాశనమున్ = చేటును, కల్పించున్ = కలుగజేయును, సత్యము = నిజము.

తా. బిడ్డా ! మన్ను చేతితో నలుపుటవల్లను, కొనపళ్ళతో గోళ్ళు కొఱుకు కొనుటవల్లను, గడ్డిపరకలు, వెంట్రుకలు తెంపుటవల్లను, నాశనము సంభవించును.

క. ఊరికినే నింటికిఁ జను
ద్వారంబులు మూసియున్న ♦ తఱి నయ్యెడకున్
వేఱుతెఱవునంజొరక వ
నీరుహములక్రింద నిశల ♦ నిలువకు వత్సా. 83

టీ. వత్సా ! ఊరికినేన్ = పొరుగూరికిగాని, ఇంటికిన్ = స్వంత యింటికిగాని, చను = పోవు, ద్వారంబులు = మార్గములు, మూసియున్న తఱిన్ = మూసియున్న సమయములో, అయ్యెడకున్ = ఆయాచోట్లకు, వేఱుతెరవున = వేఱుమార్గమున, జొరకు = ప్రవేశించవద్దు, అవనీరుహముల క్రిందన్ = చెట్లక్రింద, నిశలన్ = రాత్రులయందు, నిలువకు = కూర్చుండకు.

తా. బిడ్డా ! ఊరికిగాని, ఇంటికిగాని, పోవుమార్గములను బంధించి నప్పుడు మారుత్రోవలగుండా వెళ్ళుటకు ప్రయత్నించవద్దు. రాత్రులయందు చెట్లక్రింద కూర్చుండరాదు.

క. స్నానముసేయకు మెన్నఁడుఁ
బోనిమడువులందుఁ నిశల ♦ భుజియించినటన్
మానుగ రోగగ్రస్తుఁడ
వైనపుడు, దిగంబరుండ ♦ వయ్యును వత్సా. 84

టీ. వత్సా ! ఎన్నడుపోని మడువులందున్ = ఎన్నడును దిగనటువంటి మడుగులయందును, నిశలన్ = అర్ధరాత్రులయందును, భుజియించినటన్ = భోజనముచేసిన తర్వాతను, మానుగన్ = ఒప్పునట్లుగా, రోగగ్రస్తుడవైనపుడు = జబ్బుగానున్నప్పుడును, దిగంబరుండవయ్యును = బట్టలేనప్పుడును, స్నానముసేయకుము = స్నానము చేయకూడదు.

తా. ఓ గ్గా ! ఎప్పుడు ఎరుగని మడుగులలోను, అర్ధరాత్రియందును, భోజనము చేసినతర్వాతయును, జబ్బుగానున్నపుడును, బట్టలు లేకుండా యున్నపుడును, స్నానము చేయకూడదు.

క. అరి, సరిమిత్రుని ధర్మము
నెరపని పూరుషుని, జోరు ♦ నెఱిఁ బరవనితన్
ధర యెన్నఁడు సేవింపకు
మురువడినందునఁ బ్రమాద మొందెదు వత్సా. 85

టీ. వత్సా ! అరిన్ = శత్రువును, అరిమిత్రుని = శత్రువుయొక్క స్నేహితుని, ధర్మము నెరపని పూరుషుని = ధర్మము చేయనివానిని, చోరునిన్ = దొంగవానిని, నెఱిన్ = క్రమముగా, పరవనితన్ = ఇతరస్త్రీని, ధరన్ = భూమియందు, ఎన్నడున్ = ఎప్పుడును, సేవింపకుము = సేవింపరాదు, ఉరువడిన్ = ఎక్కువగా, అందున = అందువలన, ప్రమాదము = ఆపద, ఒందెదు = పొందెదవు.

తా. ఓ గ్గా ! శత్రువును, శత్రువుయొక్క స్నేహితుని, ధర్మముచేయని వానిని, దొంగవానిని, ఇతరస్త్రీని, ఎప్పుడు సేవించరాదు.

క. కాయము దుర్బలమగు నరుఁ
బాయక కాకోదరమును ♦ బాపని, ధరణీ
నాయకు నవమానించుట
శ్రేయస్కాములకు నెపుడుఁ ♦ జెల్లవు వత్సా. 86

టీ. వత్సా ! కాయము = శరీరము, దుర్బలమగు = క్షీణించిన, నరున్ = మనుజుని, పాయక = విడువక, కాకోదరమును = పామును, బాపని = బ్రాహ్మణుని, ధరణీనాయకున్ = రాజును, అవమానించుట = తిరస్కరించుట, ఎపుడున్ = ఎల్లపుడును, శ్రేయస్కాములకున్ = వృద్ధికిరాదలచిన వారికి, చెల్లవు = పనికిరావు.

తా. బిడ్డా! చిక్కినవానిని, పామును, బ్రాహ్మణుని, రాజును ఎప్పుడును అవమానించరాదు,

క. నచ్చినవిద్దెల నేర్వఁగ
వచ్చును గడజాతివాని ♦ వలనేని గొనన్
వచ్చును వనితారత్నము
నిచ్చిన దుష్కులమునుండి ♦ యేనియు వత్సా. 87

టీ. వత్సా! కడజాతివాని వలనేనిన్ = తక్కువజాతివాని వద్దనుండి గానైనను, నచ్చినవిద్దెలన్ = మంచివిద్యలను, నేర్వగవచ్చును = నేర్చుకొనవచ్చును, దుష్కులమునుండి యేనియు = నీచకులమునుండి గానైనను, వనితారత్నమున్ = స్త్రీరత్నమును, ఇచ్చినన్ = ఇవ్వగా, కొనవచ్చును.

తా. బిడ్డా! మంచివిద్యను తక్కువజాతివాని వద్దనుండి గానైనను గ్రహింపవచ్చును. స్త్రీరత్నమును దుష్కులమునుండి గానైనను గ్రహింపవచ్చును.

క. నడవడి రిపుకడనేనియు
బుడుతలకడనేనిమంచి ♦ పొందఁగనగు, పు
త్తడి నపరిశుద్ధ వస్తువు
కడ నమృతము విషమునుండి ♦ గనఁదగు వత్సా. 88

టీ. వత్సా! నడవడి = మంచినడత, రిపుకడనేనియు = శత్రువు వద్ద నుండియైనను, మంచిమాట, బుడుతల కడనేనిన్ = బాలకుల ద్వార నుండి యైనను, పొందనగున్ = గ్రహింపవచ్చును, అపరిశుద్ధవస్తువుకడన్ = అపవిత్రమైన వస్తువునుండి, పుత్తడి = బంగారమును, విషమునుండి = విషమునుండి, అమృతమున్ = అమృతమును, కనదగున్ = పొందవచ్చును.

తా. బిడ్డా ! మంచినడత శత్రువునుండి యైనను, మంచిమాట బాల కులమునుండినైనను, బంగారము అపవిత్ర వస్తువునుండియైనను, అమృతము విషమునుండి యైనను, గ్రహింపవచ్చును.

క. బాపలలో జ్ఞానియు, పృథి
వీపతులన్ బలవసియును ♦ బేరుల ధనియున్
రూపింపఁ బాదజుల నెం
తేపెద్ద వయోధికుండు ♦ తిరమిది వత్సా. 89

టీ. వత్సా ! బాపలలోన్ = బ్రాహ్మణులలో, జ్ఞానియు = జ్ఞానముగలవాడును, పృథివీపతులన్ = రాజులయందు, బలవసియును = బలముగలవాడును, బేరులన్ = కోమట్లయందు, ధనియున్ = ధనముగలవాడును, రూపింపన్ = నిరోపింపగా, పాదజులన్ = శూద్రులయందు, ఎంతె పెద్ద = అందరిలోనికి పెద్ద, వయోధికుండు = వయస్సు మీరినవాడును, తిరమిది = ఇదిస్థిరము.

తా. బిడ్డా ! బ్రాహ్మణులలో జ్ఞానము గలవాడును, రాజులలో బలవంతుండును, కోమట్లలో ధనముగలవాడును, శూద్రులలో వయస్సు మీరినవాడును, పెద్దఅనబడును.

క. కులుఁడున్, గౌరవనీయుఁడు
బలవసియును, బండితుండు ♦ వక్తయు, గుణుఁడున్
లలిఁగాసులు గలవాఁడే
కలిధర్మము వలుకఁ దరము ♦ గాదో వత్సా. 90

టీ. వత్సా ! కాసులుగలవాడే = డబ్బుగలవాడే, కులుడున్ = మంచి కులమువాడనియు, గౌరవనీయుడు = మర్యాదస్తుడనియు, బలవసియును = మిగుల బలవంతుడనియును, పండితుడును = గొప్ప విద్వాంసుడనియును, వక్తయు = మంచి మాటకారియనియును, గుణుడున్ = గుణ

సంతుడనియుతు (చెప్పబడుచున్నాడు) కలిధర్మము — కలియుగధర్మము, పలుకదరముగాదు = చెప్పటకు వీలుకాదు.

తా. బిడ్డా ! ధనవంతుడే, మంచి కులమువాడు, ... మిగుల బలవంతుడు, గొప్ప విద్వాంసుడు, మంచి మాటకారుడు, ... సంతుడు అయి ఒప్పుచున్నాడు.

క. ఖలుఁడెంతటి విద్యా సం
కలితుండగుఁ గాక వాని ♦ కడఁజేరకుమా
తలమానికంబు గలదని
చిలువం జేర్తుమొకో ? భీతిఁ ♦ జెందక వత్సా. 91

టీ. వత్సా ! ఖలుడు = దుర్మార్గుడు, ఎంతటి విద్యాసంకలితుం డగుగాక = ఎంత పండితుడైనప్పటికిని, వానికడన్ — వానిదగ్గఱ, చేరకుమా — సమీపించవద్దు, తలమానికంబు గలదని — శిరస్సున మాణిక్యము న్నదని, చిలువన్ = పామును, భీతిజెందక — భయములేకుండా, చేర్తు మొకో = చేర్చుకొనము.

తా. బిడ్డా ! శిరస్సునందు మాణిక్యమున్నను, పామును భయముచేత ఎట్లు నేరలేమో ఆవిధముగానే యెంత విద్వాంసుడైనను, దుర్మార్గుని స్నేహము చేయరాదు.

క. వెలయించుఁ దమ్ములన్ రవి
వెలయించును కైరవముల ♦ విధుఁ డంబుదముల్
నెలయించు జీవుల, మహా
త్ములతఁ బరహితములు, నైజ ♦ ముల్గుమి వత్సా 92

టీ. వత్సా ! రవి = సూర్యుఁడు, తమ్ములన్ = తామరపువ్వులను, వెలయించున్ = వికశింపజేయును, విధుఁడు = చంద్రుఁడు, కైరవములన్ = కలువపువ్వులను, వెలయించున్ = వికసింపజేయును, అంబుదముల్ = మేఘములు, జీవులన్ = ప్రాణులను, వెలయింపున్ = ప్రకాశింపజేయును, మహాత్ములకున్ = గొప్పవారికి, పరహితములు = పరులమేలుఁగోరుట, సహజముల్ జుమి = స్వభావసిద్ధముసుమా.

తా. బిడ్డా సూర్యుఁడు తామరపువ్వులను, చంద్రుఁడు కలువపువ్వులను, మేఘములు ప్రాణులను వికసింపజేయును. కాబట్టిమంచివారెప్పుడును తమంతటతామే ఇతరులకు మేలుచేయుటకు సిద్ధముగా నుందురు.

క. జగము ల్వెలయింపంగల
యగణిత తేజోభిధాను ♦ లగు చంద్రార్కుల్
మొగి రాహు కేతువులచే
నగడొందిరి విధి బలీయ ♦ మగుఁ గద వత్సా. 93

టీ. వత్సా ! జగముల్ = ప్రపంచములను, వెలయింపగల = ప్రకాశింపజేయునట్టి, అగణిత = పొగడ శక్యముగాని, తేజోభిధానులు = తేజస్సునకు స్థానభూతులైనట్టి, చంద్రార్కుల్ = చంద్రసూర్యులు, రాహుకేతువులచేన్ = రాహుకేతువులను, గ్రహములచేత, అగడు = నిందను. పొందిరి = పొందిరి, విధి = దైవము యొక్క ఏర్పాటు, బలీయము = బలవత్తరము, అగుఁగదా = అగునుగదా.

తా. బిడ్డా ! ప్రపంచములను ప్రకాశింపజేయునట్టి సూర్యచంద్రులే రాహుకేతువులచే పట్టుబడుచున్నారు. దైవలిఖితము ననుభవింపక తీరదు.

క. నగుమొగము, మధురవాక్కును
విగత పరధ్యాస, విపుల ♦ వీక్షణమధికం

బగునే స్తము సంతసమున్
జగమున ననురాగ లక్ష ♦ ణంబులు వత్సా. 49

టీ. వత్సా ! జగమునన్ _ ప్రపంచమునందు, నగుమొగము = నవ్వుమోము, మధురవాక్యము = తీయనిపలుకు, విగత = విడిచిపెట్టబడిన, పరధ్యాస = యితరధోరణి, విమలవీక్షణము = చల్లనిచూపు, అధికంబగు = యెక్కుడైన, నేస్తము = స్నేహము, సంతసమున్ = సంతోషము, (ఇవి), అనురాగ = ప్రేమకు, లక్షణంబులు = చిహ్నములు.

తా. బిడ్డా ! నవ్వుముఖము, తీయనిపలుకు, ఇతరకోరిక లేకుండుట, చల్లనిచూపు, అధికమైన స్నేహము, సంతోషము, ఇవిఅనురాగ లక్షణములు.

క. మఱపు, నసంతుష్టియు, వే
మఱు వెడపను లెత్తిపొడుపు ♦ మాటలు, మాటల్
మఱపించి వేఱు ధోరణిఁ
బరిపుటలు విరక్తిఁదెలియఁ ♦ బరచున్ వత్సా. 95

టీ. వత్సా ! మఱపు _ చెప్పినదానిని మరచుట, అసంతుష్టియున్ = తృప్తిలేకుండుట, వేమరు = లెరుచు, వెడుపనులు = చెడ్డపనులే, ఎత్తిపొడుపు మాటలు = ఎత్తిపొడుచుట, మాటల్ మరపించి వేఱుధోరణి బరపులు = మాటలాడుచునే మఱొక ధోరణిలోనికి దింపుట, విరక్తి _ అనురాగము లేకపోవుటను, తెలియపరచున్ _ తేటపరచును.

తా. బిడ్డా ! చెప్పినదానిని మరచుట, తృప్తిలేకుండుట, లెరుచు చెడుపనులే యెత్తిపొడుచుట మాటలాడుచునే వేఱుధోరణిలోనికి దింపుట ఇవి విరక్తని తెలియజేయును.

క. తొలి విడువులు, గోప్పులు, బా
పలుకు, బతివ్రతలు, సత్య ♦ వాదుల లుబ్ధల్

విలసిత ధార్మికులుండుటఁ

గలినిలచెన్ లేమి నబ్ధిఁ ♦ గలియుఁడె వత్సా. 96

టీ. వత్సా! తొలిచదువులు = వేదములు, గోవులు = ఆవులు, బ్రాహ్మలును = బ్రాహ్మణులును, పతివ్రతలున్ = మంచి నడవడిగల స్త్రీలును, సత్యవాదులు = నిజమాడువారు, అలుబ్ధులున్ = లోభములేనివారు, విలసిత = ప్రకాశమానమైన, ధార్మికులు = దానము చేయువారు, ఉండుటన్ = ఉండుటచేత, కలి = కలియుగము (భూమి), నిలచెన్ = ఆగెను. లేమి = యిట్టిచెప్పినవారు లేనియెడల, అబ్ధిన్ = సముద్రములో, కలియదె? = క్రుంగిపోవును.

తా. వత్సా! వేదములు, గోవులు, బ్రాహ్మణులు, పతివ్రతలు, సత్యవాదులు, లోభములేనివారు, దానము చేయువారు, యీ భూమియందుండుటచేతనే భూమి ఆగినది. లేనియెడల సముద్రములో క్రుంగిపోవును.

క. దానము భోగము నాశము

నానియతులు గలవు ధనము ♦ నకు నవ్వానిన్

దా నొరులకీయ కనుభవ

మూనకదాచుటను నాశ ♦ మందును వత్సా. 97

టీ. వత్సా! ధనమునకున్ = ద్రవ్యమునకు, దానము = [illegible] చేయుట, భోగము = అనుభవము, నాశము = చేటు. నాన్ = అను, నియతులు = మార్గములు, కలవు = కలవు, అవ్వానిన్ = [illegible], తాన్ = తాను, ఒరులకున్ = ఇతరులకు, ఈయక = ఇవ్వక, అనుభవమూనక = అనుభవించక, దాచుటను = దాచుటచేత, నాశమందును = నశించిపోవును.

తా. ఓ వత్సా! ధనమునకు, దానము, భోగము, నాశము, అను మూడు గతులుఁ గలవు. కావున ఒకరికి బెట్టక, తానుతినక కూడబెట్టిన ధనము నశించును.

క. సుజనులనేస్తము గౌరవ
విజయంబు లొసగు మఱి వి ♦ వేకముఁ గూర్చున్
వృజినంబు లణఁచును స
క్కజముగ నిడు ముక్తికాంత ♦ కౌఁగిలి వత్సా. 98

టీ. వత్సా! సుజనులనేస్తము = సత్పురుషుల సహవాసము, గౌరవమును = మర్యాదను, విజయంబును = జయమును, ఒసగున్ = యిచ్చును, మఱి = ఇంకను, వివేకము = జ్ఞానమును, కూర్చున్ = సమకూర్చును, వృజినంబులు = పాపములను, అణంచున్ = పోఁగొట్టును, అక్కజముగన్ = ఆశ్చర్యముగా, ముక్తికాంత కౌఁగిలి = మోక్షమును, ఇడున్ = ఇచ్చును.

తా. ఓ వత్సా! సత్పురుషుల సహవాసము, గౌరవమును, విజయమును, జ్ఞానమును, కలుగఁజేయును. పాపములను తొలగించును. మఱియు మోక్షమును ఇచ్చును.

క. పేదకు దానంబిడుటయు
మోదంబున నూన్యలింగ ♦ మున్ గొల్చుటయున్
బోఁడి సనాథపేరితను
బూఁదెయొనర్చుటయు పున్ని ♦ ములగున్ వత్సా. 99

టీ. వత్సా! పేదకున్ = బీదవానికి (దరిద్రునకు), దానంబు = ధర్మము, ఇడుటయున్ = ఇచ్చుటయు, మోదంబునన్ = సంతోషముతో, నూన్యలింగమున్ = ఎన్నడును పూజలేనిలింగమును, కొల్చుటయున్ .

పూజించుటయును, ప్రోదిన్ = ప్రార్థనముతో, అనాథప్రేతను = దిక్కు లేని శవమును, బూదెయొనర్పుటయున్ = కాల్చుటయును, పుణ్యములను పుణ్యములను, అగున్ = కలిగించును.

తా. బిడ్డా! దరిద్రునకు, ఇచ్చుటచేతను, సంతోషముతో, సూర్యలింగమును పూజించుటచేతను శివనముతో దిక్కులేని శవమును కాల్చుటచేతను మంచిపుణ్యము లభించును.

క. హరినో హరునో వేడుము
పురినో వనినో వసింపు; భూపునో యతినో
దరిఁజేర్పు మిత్రతకు, సుం
దరినో దరినో వరింపఁ దగునో వత్సా. 100

టీ. వత్సా! హరినో = విష్ణునో, హరునో = శంకరునో, వేడుము = సేవింపుము, పురినో = పట్టణమందో, వనినో = అడవి యందో, వసింపు = నివసింపుము, భూపునో = రాజునో, యతినో = సన్యాసినో, మిత్రతకున్ = స్నేహమునకు, దరిజేర్పు = చేర్చుకొనుము, సుందరినో = స్త్రీనో, దరినో = కొండగుహనో, వరింపన్ = కోరుట, తగును = తగును.

తా. విష్ణునిగాని, శివునిగాని, సేవింపుము. అనగా కొన్నాళ్లు విష్ణుని, కొన్నాళ్లు శివుని సేవింపవలదు. అట్లుసేవించినచో మనోనిశ్చలత్వము చెడును. పట్టణమందో లేక అడవియందో నివసింపుము. రాజునో లేక సన్యాసినో ఆశ్రయింపుము. స్త్రీతో సాంగత్యముచేయుచూ గృహస్థాశ్రమ మందైనా యుండుము లేక కొండగుహాజేరి సన్యాసివై తపమ్ముచేసికొనుము.

క. సామాన్యంబుగ లోకులు
నేమమె నీకంచుఁ బృచ్ఛ సేతురు భళిరే?
నేమంబెక్కడ? యాయువు
లీమహిఁ దినదినముఁ గడచు నెడనో వత్సా. 101

టీ. వత్సా! సామాన్యంబుగన్ = సాధారణముగా, లోకులు = ప్రజలు, నేమమె = క్షేమమా? నీకంచున్ = నీకని, పృచ్ఛసేతురు = అడుగుదురు, భళిరే = ఆహా, ఆయువులు = ఆయుర్దాయములు, [illegible]

ముఁ = రోజురోజు, గడచుచుండఁ = క్షీణించి పోవుచుండగా, సేమ్య మెక్కడ = క్షేమము లేదు.

తా. బిడ్డా! సాధారణముగా లోకులు మీకు క్షేమమా యని యడుగుదురు. రోజురోజుకు ఆయువు తరిగిపోవుచుండగా క్షేమమే లేదు.

కం. హారితస గోత్రుండు ధరణీ
సురుఁడు బరిమి వంశజుండ ♦ సుబ్రహ్మణ్యా
స్ఫూర్తి తాప స్తంభుడ, సుం
దర రామ తనూభవుండ ♦ ధరణిన్ వత్సా. 102

టీ. వత్సా! హారితసగోత్రుఁడ = హారితసగోత్రము గలవాఁడను, ధరణీసురుఁడ = బ్రాహ్మణుఁడను, పరిమివంశజుండఁ = పరిమివారి వంశమందు బుట్టినవాఁడను, సుబ్రహ్మణ్యనామము గలవాఁడను, ఆపస్తంభుఁడ = ఆపస్తంభసూత్రమునకు జెందినవాఁడను, సుందరరామ తనూభవుండఁ = సుందర రామయ్యగారి కుమారుఁడను.

కం. ఈ నీతిశతక మెవ్వఁడు
తా నియతిఁ బఠించునట్టి ♦ ధన్యాత్ముని ల
క్ష్మీనాథుఁ డెల్లెడల స
న్మానము నాయువు నొసంగి ♦ మనుచున్ వత్సా. 103

టీ. వత్సా! ఈనీతిశతకముఁ, = ఈనీతిశతకమును, ఎవ్వఁడు = ఏమనుష్యుఁడు, తాఁ = తాను, నియతిఁ = నియమముగా, పఠించుఁ = చదువునో, అట్టి = ఆచదువునట్టి, ధన్యాత్ముని = పుణ్యాత్ముని, లక్ష్మీనాథుఁడు = విష్ణు, ఎల్లెడఁ = అన్నిచోట్ల, సన్మానముఁ = గౌరవమును, ఆయువుఁ = ఆయుష్యమును, ఒసంగి = ఇచ్చి, మనుచుఁ = కాపాడును.

తా. బిడ్డా! ఈ నీతిశతకమును నియమముగా చదువువారికి విష్ణు గౌరవమును, ఆయుష్యమును, ఇచ్చి రక్షించును.

శ్రీమదాంజనేయార్పణమస్తు.

సంపూర్ణము.

పుస్తకములు వలయువారు :—

తునికిపాటి సుందరరామయ్య,

పోతునూరు, ఏలూరు తాలూకా.

(లేక)

కొండూరి నారాయణరావు,

ప్రొప్రయిటరు.

కృష్ణానంద ప్రెస్, మెయిన్ బజారు ఏలూరు.

(అని వ్రాయవలెను).
